

Svenska kyrkan
VISBY STIFT

**GEMENSAMT ANSVAR BYGGNADER
DALHEMS DIAKONIGRUPP**

HENRIK SLUTAR - VAD SKA HAN GÖRA NU?

Visitation i Romakloster - inte bara kyrka

Ny kryssningskaj - vad innebär det?

Fyra kyrkoinvigningar 2017

DESSUTOM RECENSSIONER, TIPS PÅ AKTIVITETER, KALENDARIUM OCH MYCKET MER

I DETTA NUMMER KAN DU LÄSA OM:

13 HENRIK SLUTAR
EFTER 13 ÅR - VAD
SKA HAN NU GÖRA?

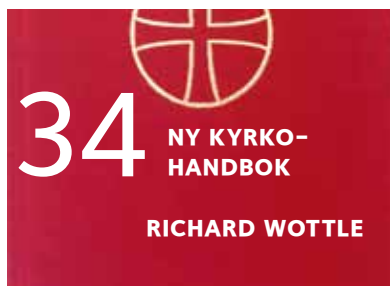
24 VÄNSTIFTSAVTAL
SKREVS UNDER

25 TRE BLIR EN OCH
STARKARE

26 NY KRYSSNINGSKAJ
- HOT ELLER
MÖJLIGHET?

30 "KYRKOENGELSKA"
LÄR DIG GUIDA

32 KYRKOINVIGNINGAR
2017-VALL, GANTHEM,
SANDA OCH ALVA

35 BISKOPSVÄL 2018
VAD HÄNDER NÄR,
VAR OCH HUR?

40 EN NY BOK OM
VISBY DOMKYRKA
RECENSSION

42 FORTBILDNING
VAD HÄNDER I
VÅR?

43 ANSLAGSTAVLA

NI VET VÄL ATT:

Två tre gånger i veckan gör Visby stift en nyhetssammanställning och skickar ut via e-post.

I samband med stiftsstyrelsens sammanträden görs ett enklare Nyhetsbrev som också går ut via e-post.

Vill du vara med på sändlistan, hör av dig till lars.backman@svenskakyrkan.se

”Ett glädjebud till de fattiga... och ett nådens år från Herren.”

För 500 år sedan spikade Martin Luther upp sina teser om nåd på slottskyrkan i Wittenberg. Han vände sig mot att nåd och frälsning skulle kunna säljas för pengar.

Inför reformationsåret började jag som biskop att samla in berättelser om nåd från Gotland och utlandskyrkan.

Nåd ser så olika ut. Men det handlar alltid om ett personligt tilltal, personliga möten och erfarenheter.

Foto: Åsa Höjjer

”Ibland handlar de om våra vardagliga funderingar, om hur man kommer vidare i sina liv, ibland är det berättelser på liv och död”

Präster, diakoner och församlingsbor i Visby berättar om upplevelser av nåd. Berättelserna är av olika slag. Ibland handlar de om våra vardagliga funderingar, om hur man kommer vidare i sina liv, ibland är det på liv och död.

Mer om detta kan du läsa i en liten bok som kommer ut i vår. Den kommer också att innehålla mina egna reflektioner om kärnan i kyrkans uppdrag: att vara nådens budbärare in i en skoningslös värld.

I adventstiden ljuder budskapet från Jesus återigen: Ett glädjebud till de fattiga... och ett nådens år från Herren.

Er tillgivne
+Sven-Bernhard

**HÄR EN STRAND
VID NÅDENS HAV**
BERÄTTELSE OM NÅD
FRÅN VISBY STIFT

I vår kommer Biskop Sven-Bernhards publikation om nåd, ”... här en strand vid nådens hav”. Redan nu kan du på Visby stifts hemsida läsa några av de texter som kommer att publiceras i boken.

På Visby stifts hemsida finns också Biskop Sven-Bernhards adventshälsning, se den!

Gemensamt ansvar räddar våra kyrkor

Gemensamt ansvar går ut på att för framtiden säkra bästa möjliga hantering av kyrkor, fastigheter och utjämningsystem i Svenska kyrkan. Stora demografiska förändringar påverkar Svenska kyrkans verksamhet. Ändrade ekonomiska förutsättningar ställer krav på att minska kostnaderna, inte minst inom fastighetsområdet. Text: Rebecka Svensson. Foto: Lars Bäckman

Svenska kyrkans församlingar äger tillsammans omkring 20000 fastigheter, varav cirka 3 400 är kyrkobyggnader. År 2010 utgjorde kostnaderna för fastighetsförvaltning 27 procent av Svenska kyrkans totala kostnader. Dessa kostnader och olika demografiska och därmed ekonomiska förutsättningar gör det svårt för en del församlingar att fullgöra sin grundläggande uppgift och kunna ta ansvar för sina kyrkobyggnader.

BESLUTET FATTADES FÖR ATT ge mer resurser åt vårt uppdrag – att vara kyrka. Genom att ta ett gemensamt ansvar för ekonomi och fastigheter, kan vår verksamhet fortsätta även när de ekonomiska resurserna blir mindre och medlemmarna blir färre. Till exempel med barntimmar, gubbfrukostar, sorgegrupper, sjuvård, öppen förskola, sopp-luncher och syföreningar. I Svenska kyrkan ska dörren alltid vara öppen!

Vad är Gemensamt ansvar?

Gemensamt ansvar kan förenklat sägas inrymma fyra olika delar som rör fastighetsområdet:

- Inrättande av ett gemensamt fastighetsregister
- Lokalförsörjningsplaner i alla församlingar/pastorat
- Gemensam hantering av övertaliga kyrkobyggnader
- Ökad ambition i stiftens och den nationella nivåns stöd till församlingar och pastorat inom fastighetsområdet

Till detta kommer även ett väsentligt förändrat utjämningsystem. Dessa fem delar utgör tillsammans Gemensamt ansvar.

Vem gör vad?

Församlingar/pastorat ser över sitt fastighetsinnehav och effektiviserar sin fastighetsförvaltning. Stiftelsen främjar en god lokal förvaltning och har tillsyn över fastighetsfrågor i sina församlingar. Nationell nivå tillhandahåller övergripande stödfunktioner och stödjer stiftelsen.

ETT STORT BESLUT MED FLERA DELAR
Kyrkomötets beslut om Gemensamt ansvar från 2016 träder i kraft 1 januari 2018.

Arbetet med att verkställa beslutet är indelat i fem delprojekt:

1. Vi ska ha ett gemensamt fastighetsregister där alla Svenska kyrkans kyrkor och byggnader finns inlagda. Detta för att få en överblick över all mark, byggnader och anläggningar som Svenska kyrkan äger. Registret ska byggas upp och vara klart och fyllt med innehåll 1 januari 2019. Ett gemensamt fastighetsregister möjliggör och förenklar uppföljning, jämförelse, informationshantering med mera. Dessutom ger det bättre förutsättning för analyser och beslut.
2. I beslutet om gemensamt ansvar ingår det att varje församling/ pastorat ska ta fram en lokalförsörjningsplan senast 2022. Planerna kommer att bli ett instrument för planering av församlingens behov av lokaler i verksamheten.
3. Frågan om att kunna överlåta en kyrkobyggnad till kyrkostyrelsen är den mest komplicerade delen av gemensamt ansvar. Det finns många aspekter att ta hänsyn till och ett komplext samspel mellan olika delar av kyrkoordningen. Dessa överlåtelser ska godkännas av stiftsstyrelsen och det krävs att byggnaden inte används och alternativ användning har prövats. Ett an-

”Beslutet fattades för att ge mer resurser åt vårt uppdrag – att vara kyrka”.

Taket på Väte kyrka tjäras sommaren 2017.

nat krav är också att kyrkostyrelsen är beredd att ta emot byggnaden och att ingen ersättning utgår. År 2022 har nämnts som ett möjligt första år för kyrkostyrelsen att kunna behandla en ansökan.

4. För att bättre kunna ta hand om våra fastigheter behöver kunskapen inom fastighetsområdet ökas. Gemensamt ansvar innebär en höjd ambitionsnivån inom olika områden, bland annat utbildning, mötesplatser och kompetensförsörjning inom fastighetsområdet.

5. Ett nytt utjämningsystem kommer också att införas i syfte att utjämna de ekonomiska förutsättningarna, så att alla församlingar får bättre ekonomiska möjligheter att fullgöra sin grundläggande uppgift och ta ansvar för sina kyrkobyggnader.

Vad sker när inom gemensamt ansvar?

- 2017 ägnas åt planering och förberedelser
- Beslutet träder i kraft 1 januari 2018
- Konkreta planer tas fram för hur de olika delarna ska genomföras
- Först fastighetsregistret
- Sedan lokalförsörjningsplaner och därefter överlåtelse av kyrkor
- Fastighetshandledning och utbildning, kompetensutveckling verkställs efter förmåga under 2019–2023
- Utjämningsystemet (kostnadsutjämnning för församlingar samt stiftsbidrag) införs stegvis under 2018–2021
- Kyrkounderhållsbidraget i utjämningsystemet införs fullt ut från 2018

TIDSLINJE

1 januari 2018 Beslutet som kyrkomötet tagit träder i kraft

Hösten 2018 Det gemensamma fastighetsregistret ska vara klart att börja jobba med

2019 En plan finns för hur kunskapen inom fastighetsområdet ökas genom utbildningar och mötesplatser

2019 En handledning för fastighetsförvaltning med gemensamma strukturer och processer för församlingarna börjar som tidigast tas fram

2019/2020 Alla fastigheter ska vara registrerade i det nya gemensamma fastighetsregistret

2020 Vägledningar för lokalförsörjningsplaner kommer att finnas

2021 Förändringarna av det ekonomiska utjämnings-systemet får fullt ekonomiskt genomslag

2022 Församlingarnas/pastoratens lokalförsörjningsplaner ska vara klara

2022 Möjlighet att överlåta kyrkobyggnad som inte används till trossamfundet

Martin Luther förändrade kyrkorummet – eller hur var det?

Kyrkohistoriker Torsten Svensson reder ut vad som skett och hur det påverkat våra gotländska kyrkor

Text: Torsten Svensson.

Foto: B-G Kristoffersson, Danne Pe Peterson och Lars Bäckman

När Martin Luther år 1517 spikade upp sina 95 teser på slottskyrkan i Wittenberg hade han säkert ingen aning om hur stor förändring i många av kyrkorummen detta skulle komma att innebära. Det vill säga om teserna nu verkligen spikades upp på porten, men det är en utbredd tradition så låt oss för enkelhets skull säga att det var så. Egentligen hade teserna inget med själva kyrkorummen att göra utan det rörde sig istället om den påvliga avlatshandeln och om den gudomliga nåden. Men genom att dessa teser skapades kom även kyrkorummen att förändras.

Konservera änkan

Mycket kan givetvis också sägas om prästerna och deras familjer, men det får inte rum i denna text. Dock kan nämnas att konservering av änkan är något som börjar under 1500-talet. Konserveringen gällde dock inte enbart präster utan även andra yrkesgrupper och innebar att när till exempel pastor loci dör så får hans efterträdare äkta änkan för att få tillträde till posten som den nya herden. På detta sätt är prästfruns framtida försörjning klar och behöver därmed inte belasta församlingen.

Martin ger halva manteln till en frusen tiggare. Hejdeby kyrka.

Ord ersätter bild, eller?

Man kan kortfattat säga att efter reformationen kom ordet att bli det mest väsentliga, som det också står skrivet i Johannes 1:1: ”I begynnelsen var Ordet, och Ordet var hos Gud, och Ordet var Gud”. Bilderna ansågs vara av mindre värde och de kunde därmed, hemska tanke, avleda sinnena från det som lästes, om församlingsborna under högmässan fick för sig att titta runt på kalkmålningarna i kyrkan. Kalkmålningarna som mycket troligt användes i didaktiskt syfte under medeltiden ställdes nu i

skamvrån. En drivande orsak var förstås att helgonen i mångt och mycket fanns avbildade på kyrkans väggar. Dessa utgjorde ett "hot" mot en monoteistisk religion som kristendomen, eftersom människor kunde komma att börja att tillbe dessa och då hade kristendomen helt plötsligt kunnat omvandlas till en polyteistisk religion. Helgon ska vördas men inte tillbes. Martin Luther, vilket ofta hävdas, var inte bildfientlig, med undantag för helgonavbildningarna, utan ville behålla de Kristologiska, Mariaologiska och eskatologiska motiven. Eskatologin, läran om de yttersta tingen, var mycket viktig i hans

*"Helgon ska vördas
men inte tillbes"*

ögon och de motiven skulle därmed behållas. En annan reformator som däremot var mycket bildfientlig var Jean Calvin. Till de länder som tillhör de kalvinistiska räknas bland annat Nederländerna och Schweiz och i båda dessa staters kyrkor påträffas därför inte allt-

Altartavlorna blir större och större. Gardå kyrka.

för mycket medeltida måleri. Hertig Karl, den blivande kung Karl IX, var också kalvinist och en del medeltida målningar togs därmed bort i "hans" landskap Södermanland, men absolut inte alla på långa vägar, tacksamt nog tycker vi i dag.

Predikstolen – som att tala från Oljeberget

Inredningen kom också att förändras genom till exempel predikstolen, där prästen skulle stå och predika, i Kristi fotspår som själv predikade från Oljeberget. Predikstolen är därmed förhöjd i förhållande till församlingen, liksom höjdskillnaden varit för Kristus och hans åhörare. I dag används istället ofta en ambo som står på golvet

Predikstolen i Sunde kyrka.

nära triumfbågen och därmed har predikstolen förlorat lite av sin funktion. Predikstolarna tillkommer med början i 1500-talet och framåt. Många är vackert utsmyckade, ofta med de fyra evangelisterna för det var ju de som nedtecknade Kristi ord. Den äldsta predikstolen på Gotland återfinns i dag i Grötlingbo kyrka, tillverkad 1548, men kommer ursprungligen från Visby domkyrka. Dock enbart korgen, taket eller himmelen som den ibland kallas återfinns i Fide.

På korgen i Grötlingbo ses förutom det danska riksvapnet de två reformatorerna Martin Luther och Philipp Melanchthon också den tysk-romerske kejsaren Karl V. Visserligen hade det redan under medeltiden funnits talarstolar som benämns för

*"Den äldsta predikstolen på
Gotland återfinns i dag i
Grötlingbo kyrka, tillverkad
1548"*

ambos, liksom de nuvarande, men efter reformationen blev prästens predikan än mer viktig än den varit tidigare och därmed skulle också hans plats utmärkas. I Vamlingbo finns det till och med en medeltida talarplats uthuggen i triumf-

bågsväggen. Liknande öppningar finns i en del medeltida kyrkor, dock då ofta lacerade i tornet eller i någon stiglucka.

Timglas för att hålla rätt på tiden

Eftersom själva predikan blev längre efter reformationen behövdes också något som gjorde att prästen kunde mäta predikotiden, som skulle vara i en timme. Armbandsuret var ju inte uppfunnit, så lösningen blev istället något som redan då använts länge, det vill säga, timglas. Detta monterades på predikstolens korg så att prästen lätt kunde se hur mycket tid han hade kvar att utnyttja. Det finns i vissa kyrkor också fyra sammankopplade timglas, meningen var då att det första glaset skulle tömmas efter en kvart, det andra efter en halvtimme, det tredje efter 45 minuter och i det fjärde rann sanden igenom efter en timme. Meningen var som sagt, att predikan inte skulle hålla på längre än så.

Sitt ner och lyssna

Bänkinredningen anskaffas efter reformationen av kyrkan, tidigare hade det troligen varit så att de som hade råd skaffade en egen bänk att sitta i. Vi har kvar ett antal sådana, de kallas i dag för bland annat brudbänkar, men ursprungligen var det mycket troligt rika gårdar som införskaffat dessa. Det sägs i bland att man under medeltiden inte hade några bänkar i kyrkan, vilket är fel. Det finns nämligen, åtminstone från 1400-talet, manualer som talar om när man ska stå upp, respektive sitta ned under högmässan. Vi har också medeltida träsnitt som bevisar att bänkinredning fanns. Skillnaden från medeltiden är att kyrkobesökarna i dag lånar en sittplats

Mässa i Fröjel kyrka.

som tillhandahålls av kyrkan. Bänkinredningarna på Gotland härstammar i dag alltifrån 1500-talet och fram till 2000-talet. Bänkinredningen införs också efter reformationen, det vill säga att ju rikare gård, ju längre fram mot koret fick gårdens människor sitta. Den första bänken var avsedd för prästfamiljen och var man utomsocknes så skulle man sitta längst ned i kyrkan. Män satt på kyrkans södra sida och kvinnor på den norra.

Läktare för församling och orgel

Läktare tillkom i mångt också efter reformationen, men det berodde mer på befolkningsökningen än något annat och dessutom var det en bra plats att placera orgeln på. Det kan möjligen också ha funnits någon typ av läktare under medeltiden. Orglar fanns det däremot under medeltiden, men de kom att utvecklas mycket under 1600-talet och framåt. Det fanns också en period då inte orglar existerade i alla kyrkor och det sägs då att när gummorna som i det här fallet satt i Bunge kyrka i väntan på högmässan, trodde att yttersta domen var i annalkande då

Orgeln Ala kyrka.

de för första gången fick höra orgeln brumma bakom deras ryggar. På läktarbröstena målades ofta bilder av apostlarna och andra ”*Trodde yttersta domen* bibliska personer. I Follingbo återfinns *var analkande... höra orgeln brumma*” av Judas Iskariot.

Denne Judas var inte, av förklarliga skäl, ”populär” i de medeltida kyrkorna, men börjar framträda efter reformationen. Det enda ställe på Gotland där han finns avbildad på ett med-

eltida föremål är som skulptur i altarskåpet i Lau, vilket dock köpts från grannförsamlingen När år 1703. I Lau avbildas Judas liksom i Folkingbo som rödhårig hållande i en penningpung. Rödhåriga betraktades under denna tid som opålitliga, en skröna som tycks ha gått i arv till våra dagar. Nu hör det till saken att Judas i Lau möjligen kan ha föreställt någon annan apostel och huggits om.

Efter reformationen sjunger vi psalmer

Psalmskrivandet och -sjungandet blev också en variabel efter reformationen och i samband med detta så tillkommer också nummertavlorna. På dessa hängs siffrorna upp för de psalmer som ska sjungas under den stundande högmässan. På baksidan av tavlorna står någon gång dess tillkomsthistoria skriven, vem som har skänkt den och så vidare. Detta kan vara värt att ta del av, så glöm inte att svänga på dessa.

Psalmbok 1745.

Altartavlorna blir allt större och större

Altarskåpen och retablerna som börjar användas under 1200- och 1300-talet, kommer verkligen att blomma ut under århundradena därefter, då de också tycks bli större och större. På 1600-talet huggs dessa både i sten eller snidas i trä. Här kan man verkligen se att reformationen har kommit för att stanna. Allra överst på tavlan tronar konungens monogram (dessa

finns också på predikstolarna), lite längre ned kommer ibland länsherrens och hans hustrus initialer med tillhörande vapensköldar. Under dessa finns ett Kristus-motiv och allra längst ned ofta pastor locis namn och några kyrkoråds. Här förstår man verkligen hur hierarkin ser ut i en efterreformatorisk kyrka. Det är inte längre Kristus som leder kyrkan utan det är kungen och andra potentater.

Altartavlan i Hellvi kyrka.

Dessutom förtar dessa altartavlor ljuset i koret. De medeltida arkitekterna visste minsann vilken betydelse ljuset hade och koret är ju samtidigt en sinnebild för paradiset på jorden. Altarskåpen och -tavlor kom att förändra allt detta. En annan variant av altartavla är de så kallade katekesmustavlorna. Det finns inte så många bevarade i Sverige i dag, men en finns faktiskt i Hellvi kyrka. Denna är från 1626-1627 och gjord av Jochum Maller (Målare). En katekesmustavla är en tavla utan bilder, vilken är mycket mer vanlig i Danmark. Den är försedd med texter från katekesen och Bibeln. Dock har den i Hellvi en liten bild av Kristus och två änglar placerade allra högst upp, så helt utan bilder är den inte. Men i övrigt har den enbart målade texter. Nu lämnar vi det *”En katekesmustavla är en efterreformatoriska kyrk-tavla utan bilder”*. korummet ungefär som vi började, med oförståelsen för vilken betydelse bilden har och hade. En aning profetiskt är dock att tavlan i Hellvi är utförd av en målare, vilket förebådade att bilderna snart skulle återkomma och få inta sin rättmätiga plats i kyrkorummet för att därmed göra detta mer komplett igen.

Dalhems diakonigrupp besöker Roma äldreboende

Följ med på adventskaffe och träffa boende, Dalhems diakonigrupp och pastoratets diakon Katarina Gudinge. Text och foto:Lars Bäckman

Höst. Regn i luften och så där grått som det bara kan vara de där sista dagarna i november innan den första snön har kommit, gett hopp om en vit vinter och lyst upp något innan den lika snabbt försvunnit. På Roma äldreboende lyser det i varje fall varmt och inbjudande. Runt ett långbord, uppdukat med saffransbullar, kakor av alla de slag, kaffetermosar, levande ljus och änglar i porslin, sitter ett 15-tal äldre kvinnor och några män. Det samtalas flitigt. Släktförhållanden, gamla skolkamrater och vem som har tagit över gården, diskuteras och reds ut. Det och andra frågor visar att det finns nära band mellan de flesta av pensionärerna runt bordet. Det är Dalhems diakoni/bistandsgrupp som tillsammans med pastoratets diakon Katarina Gudinge hälsar på hos Roma äldreboende. I dag är det de som har anknytning till Dalhems gamla pastorat som är särskilt inbjudna till adventskaffe.

- Det här är en tradition som vi har haft i några år, att vi kommer hit och bjuder på adventskaffe, berättar Birgitta Lindquist, och håller upp en påtår kaffe ur termoserna.

HON ÄR EN AV SJU FRÅN DIAKONI/BISTÅNDSGRUPPEN som har bakat, kokat kaffe och förberett besöket på Roma äldreboende. Förutom Katarina Gudinge och Birgitta är Maj-Britt, Kerstin, Gudrun, Inga-Lill, Lilian, Margaretha och Folke med i dag.

Vid bordet sitter Kerstin. Sedan en tid bor hon på Roma äldreboende. Men hon berättar att hon var med och startade diakonigruppen i Dalhem. Det var 1992.

- Syföreningen hade länge haft den uppgiften och 1991 startade vi ett diakonalt projekt. Det är en föregångare till det som skulle bli diakonigruppen, förklarar Birgitta Lundquist och

berömmar Birgitta Jakobsson, som var diakon i Dalhem och Visby, och som fick fart på diakoni-verksamheten i pastoratet. Då var det en grupp som arbetade med bistånd och en med diakoni.

Gamla foton berättar en historia.

Men för fem år sedan gick diakonigruppen och biståndsgruppen samman. Så nu är det både insamlings- som socialt/diakonalt arbete som gäller. Två verksamheter som ofta förenas.

- Vi arbetar såväl lokalt som globalt, säger Maj-Britt Pettersson, Dalhem. Hon har varit med sedan starten 1992.

INSAMLING SKER I MÅNGA OLIKA FORMER. Det bakas och säljs efter gudstjänster, arrangeras kyrkkaffe och öppna kyrkluncher, väffeldag och så klart kollekt och privata gåvor.

- En gång i månaden träffas vi. Katarina Gudinge är med. Vi kan vara upp till 12-13 stycken. Nästan bara kvinnor, men Folke kommer också ibland, säger Maj-Britt och nickar mot en man med mustasch och snygg tröja. Och så Per, vår församlingspräst. Vi planerar verksamhet och umgås, turas om vem som ska ordna kaffe.

DEN INTERNATIONELLA VERKSAMHETEN är omfattande. De är, och har varit, engagerade i många olika projekt. Stöd till en familj i Burundi, Gam-

malsvenskby i Ukraina, ”De glömda svenskarna i Argentina” och ett barnhem i Jerusalem, är bara några exempel. Men det är nog vänför-samlingen i Estland som de starkaste banden har knutits med. Fyra gånger har de kommit till Dalhem och hälsat på. Och diakoni/bistånds-gruppen från Dalhem har också besökt dem i Estland. Med mail är det enkelt att hålla en var-aktig kontakt.

- Så här vid jul åker vi runt till många en-samma äldre i gamla Dalhems pastorat. Vi har med en julblomma och blir alltid välkomnade och många vill bjuda på kaffe. Det är uppskat-tat, berättar Birgitta. Maj-Britt konstaterar att jämfört med hur det var på 1960-talet, då hon arbetade som hemsamarit, så är många betydligt ensamare i dag. Då var det fler invånare på landsbygden. På gårdarna var det vanligt att det bodde ett par generationer och barnen fanns ofta närmare tillhands. Så är det inte i dag. Därför är det så uppskattat när vi kommer.

- Vi känner varandra i Dalhem. Vi vet när nå-

Julstämning med saffransbullar, änglar och ljus.

”En gång i månaden träffas vi . Nästan bara kvinnor. Men Folke är ibland med också”

en. Nästan bara kvinnor, men Folke kommer också ibland, säger Maj-Britt och nickar

gon fyller år, är sjuk eller något annat har hänt, då kan vi göra ett besök, fyller Birgitta i.

DET ÄR NÄSTAN BARA TILL ÄLDRE som diakonigruppens hembesök vänder sig. Yngre ensamman, kanske med psykiska problem eller i utsatt social situation, är det svårare att nå. Det krävs mer kunskap och så finns det kanske inte heller någon naturlig kontakt. Då är det svårt, mycket svårt att bara knacka på eller ringa och fråga hur det är. Jag förstår diakonigruppens dilemma.

- Ett par gånger per år ordnar vi något vi kallar "Öppna kyrkluncher". Det är annonserat i församlingsbladet. Alla är självklart välkomna, säger Birgitta och nämner även spännande föredrag, filmvisningar och mycket annat som borde tilltala många i församlingen, unga som äldre. Varje år gör de också någon utflykt. Det är uppskattat, och så besöker de alltså Roma äldreboende med adventskaffe.

"...och så finns det kanske inte heller någon naturlig kontakt. Då är det svårt, mycket svårt"

MÖRKRET HAR REDAN LAGT SIG trots att klockan nyss passerat tre. Folke tar upp munspelet och spelar "Stilla natt", fortsätter med ett par psalmer som några önskar och så avslutar han med "Somewhere over the rainbow". Det är vackert. Vi sjunger alla "Nu tändas tusen juleljus". Någon ber Hans att sjunga en sång. "Han har en fantastiskt fin röst", viskar någon. Men istället för att sjunga berättar Hans om vad han tänker på när han hör just "Stilla natt". Det är historien om de tyska och franska soldaterna som efter

månader i Flanderns skyttegravarna, på julafton 1914, markerade fred med vita flaggor, klättrade över vallarna och förenades med varandra i en gemensam sång, och det var just "Stilla natt" som soldaterna sjöng. Sen gick de tillbaka till skyttegravar och fortsatte att skjuta på varandra.

- Vid freden 1917 sa man "aldrig mera krig". Det tog bara 22 år så fick vi återigen uppleva ett världskrig, berättar Hans och avslutar med att konstatera: hur många människor det är som inte kommer att få uppleva en jul, en jul i "stilla natt, heliga natt".

Det var ett vackert tal som Hans höll. Tystnaden föll kring bordet. Flera såg röda ut. Det kan jag förstå. Katarina Gudinge bröt tystnaden med att läsa Margaretha Melins fina Adventsbön och jag tänkte särskilt på den tredje strofen:

"Det tredje ska lysa för alla som lider, som kämpar och drömmer om lyckliga tider". Och så avslutningen: "Adventsljusen tänder vi ett efter ett, en brinnande bön för sanning och rätt".

DET ÄR TVÅ RADER SOM FINT SAMMANFATTAR diakoni/bistandsgruppens verksamhet och stunden på Roma äldreboende. Diakoni är en av kyrkans grundläggande uppgifter och det är lätt att förstå. Här förenas mycket av det kristna budskapet.

Folke spelar munspel. Det blir både julpsalmer och schlagers.

Henrik med
Ingrid Gahne och
Gerd Sjölin.

EFTER 13 ÅR SLUTAR HENRIK MEN VAD SKA HAN GÖRA NU?

Många känner igen Henrik Danielsson. Förutom att han är klockare i Stenkumla pastorat är han också engagerad i stiftsstyrelsen. Men till nyår ska han sluta som klockare och många undrar ju varför. Vad har han för planer och vem är egentligen Henrik? Häng med till Stenkumla pastorat, träffa Henrik och få svar på dessa frågor och lite mer. Det blir en livsresa i glädje och sorg, så som livet ofta gestaltar sig. Text och foto: Lars Bäckman

En kylig novembervind med stänk av regn drar mellan de stora nakna träden utanför församlingshemmet i Vibble. Men inne i den stora salen är det varmt och här pågår för fullt förberedelser för sopplunch. Människor strömmar till, hänger av sig ytterkläder, pratar och kramar om varandra. Stämningen är god. Här finns också Henrik.

- Jag tycker om att träffa människor, kanske särskilt de här "kyrktanterna", säger han och ler, samtidigt som han kramar om Ingrid Gahne som kommer in genom dörren.

UNDER ÅREN HAR DET BLIVIT MÅNGA MÖTEN med människor. Möten i glädje, vardag och fest, men också i sorg. Då har Henrik varit en

uppskattad tröst i mörkret. Men nu slutar alltså Henrik efter 13 år som klockare och självklart undrar vi vad han tänker göra nu?

- Jag kommer framförallt att arbeta med gården. Även om det mesta av all mark är utarrenderad så har jag skogen, och inte minst, alla byggnader. De ska underhållas och framförallt fyllas med verksamheter, berättar Henrik och det här ska vi återkomma till.

GÅRDEN TJÄNGDARVE I TRÄKUMLA är hans barndomshem. Den lägger man märke till när man passerar byn. Välskött, relativt nyplanterad allé, stora gräsytor, och vackra väl underhållna byggnader. Och så är det mangårdsbyggnaden, den ser lite speciell ut. Lång, låg, med en välvd port.

- Jo, det var egentligen flygeln till den ursprungliga gården. Den gamla mangårdsbyggnaden var i trä och den rev pappa stora delar av. Han renoverade och byggde till flygeln som fick bli huvudbyggnad och så byggde han en ny flygel. Han vände alltså gårdsbilden och fick därmed en vacker gård, berättar Henrik, entusiastiskt. Men han kommer också in på att ”den nya” mangårdsbyggnaden skadades av brand när Henrik var knappt ett år gammal. Nu ska inte reportaget handla om gamla hus, men gården är så förknippad med och betydelsefull för Henrik, så det är värt att stanna upp där ett tag till.

- Det var min farfar som köpte den. Han hade lantbruk i Vickelby på Öland. Men när hans bröder lämnade fädernesöen för att flytta till Gotland, tog det inte många år förrän han också skaffade sig en gård på grannön. Det blev Tjängdarve i Träkumla.

MEN TILLBAKA TILL KYRKAN och hur allting började.

Henriks föräldrar var aktiva kyrkobesökare. Det var inte bara till gudstjänster som de tog med sina tre barn, utan också helgutflykter till olika kyrkor på gotländska landsbygden.

- Vi tyckte det var spännande och kul, minns Henrik och menar att någonstans där slogs väl an en ton som lett till att han på olika sätt engagerat sig i det kyrkliga. Sedan blev det kyrkans barntimmar i Visborgskyrkan, konfirmation i Stenkumla och sedan...

- Jovisst gick jag till kyrkan någon gång då och då, men det var nog framförallt genom att höra min far entusiastiskt berätta om de olika uppdrag han hade som intresset och den positiva bilden av kyrkan hölls igång. Pappa var kyrkorådets ordförande, kyrkvärd, fastighetsansvarig i Stenkumla och också ledamot i Egendomsnämnden. Det här var möten som han såg fram emot, något han uppskattade.

NÄR HENRIK VAR LITEN BLEV HANS MAMMA allvarligt sjuk. Hon kunde inte bo kvar hemma och några år senare så skilde sig föräldrarna. Pappa träffade Karin och hon blev det stöd som Henrik och hans syskon behövde.

- Min storebror skadades vid förlossningen och fick en bestående hjärnskada. Men han har klarat sig bra och bor hemma på gården. Hans stora intresse är Elvis Presley och många känner honom som ”Träkumla Elvis”. Det är inte för intet som en av hans kompisar är Bro Elvis, berättar Henrik och försäkrar att tonerna av Jailhouse rock ofta dånar över gårdsplanen.

Mamma Ulla-Britt avled 2004 och pappa Staffan 2015. Nu har Henrik tagit över gården och flyttat in i mangårdsbyggnaden tillsammans med sin Lina. Men Karin och brorsan bor kvar på Tjängdarve. Det finns flera fina bostäder på gården.

- Direkt efter grundskolan började jag arbeta hemma på gården. Jag behövdes. Vi hade en stor mjölkgård och ungdjur. Men år 2000 sålde vi av alla djur. In kom andra verksamheter, bland annat Träkumla rom som många minns. Nu har de flyttat och en av djurhallarna hyr en lantbrukare så det finns återigen kor och kalvar på Tjängdarve.

*” Det här var möten
som han såg fram
emot, något
han uppskattade...”*

Henrik berättar att när mjölkproduktionen lades ner började han arbeta på Destination Gotland. Först sommarjobb, sen blev det året runt. Han gjorde allt möjligt, från lager till att vara kabinvärd. Arbetade en vecka, var ledig en. Till att börja med var det en bra kombination, men Henrik och pappa Staffan fick allt fler uppdrag utöver egna gården, vilket tog mer och mer tid.

- Så jag sa upp mig. Vi hade då en hel del arbeten åt kyrkan. Vi klappade träd och gjorde markarbeten. När klockartjänsten blev ledig var det naturligt att jag sökte den, konstaterar Henrik. Och så blev det. Ett arbete som han verkligen har trivts med.

- Visst, jag har arbetat nästan varje helg, men just de sysslorna som är på helgerna betyder mycket för mig. Att värma upp en kyrka, se till så att det är snyggt och fint, ljusen är tända och att det finns blommor, det gillar jag. När sen församlingen strömmar till och man får hälsa välkommen, småprata lite och kanske får beröm för det arbete man har gjort, det är värt mycket. Henrik berättar om känslan att vara en del i historien, att det under 800 år har varit någon, en

klockare, som gjort ungefär samma arbete som han, det är svindlande, och jag förstår honom.

- Men det ska bli skönt att faktiskt kunna gå på en gudstjänst nu utan att ha varit den som har gjort alla förberedelser. Det blir annorlunda.

BREDDEN I YRKET SKAPAR OMVÄXLING och det uppskattar Henrik.

- Visst ska man klara av en del maskiner, men det finns bruksanvisningar och sådant menar han att det lär man sig.

Det han framhåller som den främsta av alla uppgifter är mötet med människor. Kanske är det också just detta som är den allra viktigaste uppgiften för en klockare på landsbygden?

- Vi är ansiktet utåt. Klockaren är nog den som möter allra flest människor. Vi finns i kyrkan och på kyrkogården. Det är till oss turisterna kommer med frågor om kyrkan, sörjande som söker tröst och unga par som planerar sitt bröllop. Men vi är också med i så många olika arrangemang som församlingen ordnar, från gudstjänster till soppluncher, säger Henrik och

”Det är faktiskt så att jag nästan ångrar att jag har sagt upp mig...”

pekar mot dörren där det just nu äts soppa, pratas och skrattas högt.

Henrik trivs med sitt jobb. Han trivs med arbetsuppgifter och arbetskamrater. Han har haft bra präster att arbeta tillsammans med och säger att han verkligen gillar Staffan Eklund som är nytillträdd kyrkoherde.

- Det är faktiskt så att jag nästan ångrar att jag har sagt upp mig, säger Henrik och skrattar.

NÄR JAKOB TRONËT blev kyrkoherde i Stenkumla pastorat tog han initiativ till att starta Personvalslistan på Gotland. Jakob blev invald i stiftsstyrelsen och Henrik blev ersättare. Så när Jakob fick tjänst som

kyrkoherde i Sigtuna, tog följaktligen Henrik över hans plats i stiftsstyrelsen. Ett uppdrag han har uppskattat, men nu inför 2018 så tar det slut.

- Kanske kommer jag igen till nästa mandatperiod, jag har ju den rätta åldern för att kunna satsa lite längre fram, konstaterar han med ett leende.

Klockare, ett omväxlande arbete.

Men uppdrag i kyrkan lär det bli även fortsättningsvis för denne mångsidige man. Han har redan anmält sig som intresserad av att vara kyrkvård, så klart i Träkumla kyrka. Kyrkofullmäktige och kanske också fastighetsutskottet ligger även det nära.

- Jag är intresserad av fastighetsskötsel, kan byggnaderna och finns ju här i socknen, säger han och lovar att han också kan ställa upp och göra underhållsarbeten om så behövs.

För vad ska Henrik egentligen göra?

- Ja, det blir gården, med alla byggnader, underhåll och uthyrning, men också skogen. Jag kommer sköta en hel del själv av skogsbruket. Gallra och avverka för husbehov. Vi eldar med ved, bara det kräver en hel del. Men jakt är inte mitt intresse. Det håller istället Lina på med. Hon fällde förresten en bock för någon månad sedan, berättar Henrik och ser lite stolt ut.

När jag fortfarande inte ser helt nöjd ut med svaret så säger han:

- Men behövs det så kan jag också rycka in och ta något extra jobb, och så berättar Henrik att han tidigare arbetat extra på begravningsbyrå och under många år var han tjänstledig några veckor på vintern för att jobba på Cementa när de har haft driftstopp. Det handlar då om renovering av ugnarna. Ett tungt jobb, men sådant drar han sig inte för.

- Mitt arbete har varit mitt gym. Jag är mån om hur jag lyfter och bär. Att ha god fysik är viktigt för mig. Henrik ser vältränad ut, verkar vara i god form och stark.

- Jag brukar testa min kondition genom att hoppa jämfota över grinden till Västerhejde kyrka. Den dag jag inte klarar av det, då går det utför, skämtar Henrik.

Gården, extra jobb, kanske något inlägg i kyrkan, men vad är det mer som lockar en 40-åring med ökad frihet?

- Ljud och bild. Jag har länge varit lite nördig på att skaffa det bästa ljudet. Bygga ihop anläggningar av olika delar och hitta den rätta akustiken. På skivtallriken får det då gärna snurra något från 80-talet, kanske Toto, Foreign

er eller Chicago, säger Henrik och ser belåten ut.

Kanske blir det också en bioanläggning i något av alla hus. På filmduken kommer det då inte att visas skräck eller thrillers, utan helst en konsertfilm med något bra 80-tals band, så klart!

- Lina Holmgren, min sambo sedan två år, arbetar som regional utvecklingsstrateg på Region Gotland. Hon arbetar mycket. Jag skulle gärna vilja skämma bort henne med att ha middagen klar när hon kommer hem sent. Det vill jag lova henne.

Det finns så mycket att prata om. Men innan vi säger hejdå kommer Henrik på en till sak han ska göra nu efter jobbet som klockare - att resa. Han har rest mycket. Varit i USA flera gånger,

” Det finns så mycket att prata om...”

Asien och runt om i Europa.

Det är inte stränder som lockar honom, utan möten med människor. Precis som i jobbet som klockare.

Det börjar röra sig i rummet intill. Sopplunchen har efter drygt en timme nått sitt slut och det är många som gärna vill byta några ord med Henrik. Han är en uppskattad person. Det märker man. Men till nyår slutar han. Då är han en ”fri man” som fyller sina dagar med nästan vad han vill!

Så bli inte förvånade om ni i vår mitt på dagen passerar den välputsade gården i Träkumla och låten Africa med gruppen Toto strömmar ut från någon av ladorna, eller kanske är det storebrorsans Jailhouse rock som får en att gnola med. Kanske tänker man då också på vad mycket ett liv faktiskt kan innehålla. Mer än vad man får ner på ett par sidor i en tidning!

Henrik fixar fika i församlingshemmet.

Line, Peter och Linda

- Tre nya ansikten på Visby stift

I oktober utökades Visby stift med två personer, Line och Peter, och från den 1 december med Linda. Här kan du få veta lite mer om dem!

Line, Peter och Linda.

LINE OBERMEIER, 33 ÅR, AGRONOM, EGENDOMSFÖRVALTNINGEN

Line är uppväxt på en gård utanför Halmstad. Via Dalarna och Ludvika kom Line till Gotland för ett och halvt år sedan tillsammans med man och två barn.

LINE ÄR AGRONOM MED INRIKTNING EKONOMI. Hon har tidigare arbetat på Länsstyrelsen i Halmstad och i Falun. Och så blev det alltså Gotland 2015. Här har hon hunnit med att arbeta på Hushållningssällskapet innan hon kom till Visby stift. Landsbygdsfrågor och ekonomi har varit hennes arbetsuppgifter på de arbetsplatser hon har haft. Så arbetet på Visby stift, Egendomsförvaltning, ligger helt i linje med utbildning och erfarenhet.

TVÅ BARN, VILLA I DALHEM, men finns det något spännande fritidsintresse, bisyssla eller annat som vi borde veta?

- Jo, just "bisyssla"! Jag är en inbiten biodlare sedan snart 20 år tillbaka! Har just nu bara ett samhälle, men jag hjälper en del kompisar som är nyblivna biodlare och intresset är stort!

PETER MÜLLER, 45 ÅR, LÖNE- OCH EKONOMIASSISTENT

Peter är en riktig Visbysork. Gick på Södervärnsskolan och arbetade många år på löne-

kontoret på Ericsson. Därefter blev det 15 år som löneassistent på Samhall innan Visby stift fångade upp honom. För några år sedan byggde han och hustrun en villa på Terra nova. De gjorde det mesta själva. Så där bor de med sin 4-åriga son.

ETT VIKARIAT PÅ VISBY STIFT, först och främst fram till sommaren 2018, är det förvärv som gäller. Men fritiden då?

- Fiske och golf, svarar Peter snabbt och självklart!

LINDA MAY DAHLSTRÖM, 44 ÅR, ADMINISTRATÖR

Linda är visstidsanställd och förstärker kansliet under ett år. Hon arbetar med diverse administrativa arbetsuppgifter.

- Jag sköter framförallt arkiv och diarium, men arbetar också med Stiftsstyrelsen och Stiftsfullmäktige. Biskopsvalet är också en del av mina arbetsuppgifter och nu rycker jag även in i receptionen när Barbro är sjukskriven.

LINDA HAR TIDIGARE ARBETAT PÅ SIDA/Svenska institutert i 11 år. Hon bor i Bro, har tre barn från 3 till 12 år gamla. Fritiden? Att vandra. Senast var det Jämtlandsfjällen, men Gotlands 80 mil långa kust frekventeras flitigt på helgerna.

Välkomna!

En sånt som detta?
är ganska bra tycker?
är du några brödare från kyrkan?
de står där i kyrkan när de
kommer med till på kyrkan idag?
och när de kommer till kyrkan?

VISITATION – INTE BARA KYRKA, UTAN OCKSÅ LIVET SOM PÅGÅR RUNT DEN!

”Vem satte ihop Bibeln”, frågar en nio årig grabb med luvtröja. Nästa fråga handlar om Ansgar och hur gammal han egentligen blev. Vi är i Vänge skola. Det är visitation i Romaklosters pastorat. Är det visitation ska det inte bara samtalas med kyrkfolk, anställda, förtroendevalda och församlingsbor. Nej, under en dag reser biskopen runt i pastoratet. I Romakloster ryms mycket. Vad sägs om ett reningsverk, företagshotell, naturbruksgymnasium, äppelmusteri och så vetgiriga 9-10 åringar? Text och foto: Lars Bäckman

Mitt i byn, nästan intill kyrkan ligger skolan. Det gamla skolhuset är numera ett konstnärshem, men 50 meter längre bort ligger en lite modernare skolbyggnad. Ett 60-tal elever, i åldern 6 till 12 år går här. Upptagningsområdet är stort, så de flesta åker skolbuss till skolan. Men det här är ingen nedläggningshotad skola. Tvärtom, de är lite trångbodda.

- Besök på en skola vill jag alltid ha med säger biskop Sven-Bernhard Fast, när han kliver ur bilen och möts av ett antal nyfikna ungar på andra sidan grinden. Från Visby stift är vi några stycken som deltar under denna dag. Förutom biskopen är det Annika, Grym-Sara, Stellan och under-teknad. Pernilla Cramnell, som är kyrkoherde i pastoratet har å sin sida mött upp med prästerna Rune och Per, och så Gunnar och Marek, båda är förtroendevalda i pastoratet.

- Skolan är ju Sveriges största arbetsplats, om man räknar in alla elever, fortsätter Sven-Bernhard, och så tycker jag att det alltid är så kul att träffa barn och ungdomar. Efter en kopp kaffe och nybakad sockerkaka i skolbespisningengår vi in till klass 3-4. Maria Ahlby är lärarassistent och hon tar emot oss.

ELEVERNA HAR FÖRBERETT SIG MED FRÅGOR.

”Vem satte ihop Bibeln?” frågar en av eleverna. Sven-Bernhard svarar att Bibeln, betyder bibliotek, ett bibliotek av en massa olika texter. Det märks att biskopen gillar att träffa barn. Han förklarar bra. Barnen räcker ordentligt upp handen, ställer frågor, svarar och lyssnar. De är

verkligen intresserade! Efter ytterligare ett antal frågor lämnar vi skolan och turen går vidare till ett reningsverk i Sandviken på Östergarnslandet!

DÄR STÅR ANDERS LIGNELL, BOENDE I SYSNE, Östergarn och en av eldsjälarna bakom vattenreningsanläggningen. Vi har åkt över en gårdsplan, ut på åkervägar och där öppnar sig ett par rejäla dammar och ett litet pumphus.

- På Östergarnslandet har det länge varit problem med grundvatten och därmed också möjligheten att få anlägga godkända avlopp. Det här har bland annat satt stopp för nybyggnation på stora områden, berättar Anders och tar oss med upp till dammen. Vattnet ser klart och rent ut, men det här är spillvatten, alltså avloppsvatten som nu renats.

I HERRVIK INVIGDES för drygt ett år sedan en avancerad avsaltninganläggning. För första gången på Gotland kunde man nu i större omfattning avsalta och göra havsvatten till dricksvatten. (Nästan som att göra vatten till vin!) Liknande projekt är på gång på ett par andra platser på Gotland.

- Allt detta ingår nu i ett sunt kretsloppstänkande. Här tar vi emot spillvatten från i dag 215 fastigheter, men det finns kapacitet för fler. Flera av dessa är anslutna så att de får sitt vatten från avsaltninganläggningen. Vi renar vattnet och det kan användas för bevattning, vilket så klart också görs. Men nästa steg är att rena det ytterligare, så att det återigen blir dricksvatten. Och det är inte särskilt svårt försäkras Anders och visar i tre glas hur rent vattnet blir efter de olika

*”Reningsverk,
företagshotell,
naturbruksgymnasium,
äppelmusteri och
så vetgiriga 9-10
åringar”*

faser som det går igenom redan i dag. Medan vi funderande på hur många badkar som ryms i den stora dammen och talade om hur imponerade vi var av de driftiga sockenborna, tog vi oss i våra bilar genom det vackra Östergarnslandet till socknens hjärta, kyrkan och skolhuset.

PÅ ÖSTERGARNSLANDET VÄRNAR MAN verkligen om att bygden ska vara en bra plats att bo i, på sommaren såväl som året runt. Här finns fortfarande affär, bio, bastu och det gamla skolhuset som har blivit företagshotell, med bland annat en restaurang som är öppen varje dag, året runt. Socknens barns skola ligger sedan några år tillbaka i grannsocknen Kräklingbo, men dit är det inte långt. Nygarns utvecklings AB är ett av de sju utvecklingsbolag som finns på Gotland. De har dragit igång många av projekten i socknen. Fiber så klart och så företagshotellet i skolhuset. De är även ägare och initiativtagare till arbetet med vatten- och reningsverket. Nygarns hade också långt gående planer på att ta över äldreboendet Östersol och bygga om det till ett modernt seniorboende. Så

”På Östergarnslandet värnar man verkligen om att bygden ska vara en bra plats att bo i”

blev det dock inte. Fastigheten gick ut på öppna marknaden och priset blev för högt. Men man har inte gett upp hoppet, nu planeras det istället för nya byggprojekt i flerfamiljshus. Entusiasm, sammanhållning, engagemang, och inte minst, stolthet över sin bygd, möter vi bland de östergänningar vi träffar.

- Det ger så mycket, att få träffa människor i deras vardag. Få inblick i det sammanhang som kyrkan verkar i. Men framförallt, få förståelse för vad som är viktigt för dem som bor på landsbygden, konstaterar biskop Sven-Bernhard när vi efter en god lunch på fläskkarré och potatisgratäng lämnar den för dagen fullsatta matsalen, inrymd i ett gammalt klassrum.

VÄRDET AV DENNA TYP AV STUDIEBESÖK har biskopar insett långt innan reformationen. Att inte bara träffa kyrkfolk utan också göra besök i närsamhället är nödvändigt för att förstå kyrkan. Kyrkan finns och ska verka mitt bland människorna. På landsbygden blir detta tydligare.

Anders Lignell visar reningsverkets effektivitet.

MITT PÅ ÖN LIGGER ROMA, och strax väster om samhället finns Lövsta lantbruksgymnasium, men nu heter det så mycket mer än så, Gotland grönt centrum. Det omfattar också betydligt mer än själva naturbruksutbildningarna, vilket vi fick ta del av.

MATS PETERSSON MÖTER UPP. Han är vd för Hushållningssällskapet, faktiskt Sveriges äldsta, men Mats är också ansvarig för just Gotland grönt centrum.

- Hushållningssällskapet arbetar framförallt med rådgivning åt lantbrukare. Men vi bedriver också olika utvecklingsprojekt på landsbygden och så klart, julmarknaden!

GOTLAND GRÖNT CENTRUM ÄGS AV Hushållningssällskapet och Region Gotland. LRF har också en liten del i ägarskapet. De driver skoljordbruket, restaurangen, konferens och uthyrning av kontorslokaler och är dämed också lite av navet i all verksamhet på området.

LÖVSTA ÄR I DAG ETT KREATIVT KLUSTER AV FÖRETAG som på olika sätt verkar på landsbygden. LRF, Mellanskog, länsstyrelsen, veterinärer och databyrå är några av dem som har lokaler där. Tarras Martinsson tar emot på Mellanskog som numera har sitt Gotlandskontor på Lövsta. De har ett 30-tal anställda i 4-5 maskingrunder som sköter en stor del av all avverkning på Gotland i dag. Gotlandsflis i Klintehamn är den såg som det mesta levereras till.

NATURBRUKSGYMNASIET HAR HAFT DET TUFFT och varit nedläggningshotat flera gånger, men i höstas vände det rejält. I årskurs 1 har man i år 26

elever. De erbjuds numera flera olika inriktningar förutom de mer traditionella, bland annat hästprofil och djurskötare.

Sven-Bernhard har genomfört cirka två visitationer per år. Det är en viktig uppgift i stiftets arbete. Även om det i dag är betydligt lättare att på andra sätt följa upp hur församlingar och pastorat arbetar, så behövs de här djupdykningarna.

- Vi skaffar oss en uppfattning om församlingen, vad som fungerar bra och vad som kan

förbättras, och utifrån det ger vi råd och stöd i deras arbete, berättar Sven-Bernhard när vi tar oss till nästa stopp i resan, Hässelby järnvägscafé och fortsätter: Insamlandet gör vi framförallt genom samtal med medarbetare och förtroendevalda. Men vi tittar såklart också på statistik. Det är allt från antal kyrkobesökare till antal konfirmander och döpta.

ROMAKLOSTERS PASTORAT ÄR SÄRSKILT INTRESSANT, pastoratet är nybildat sedan två år då fyra pastorat/församlingar gick samman. Nu är det ett stort pastorat med 22 kyrkor, 10 församlingar och 23 socknar.

- Vi har nu genomfört alla samtal med medarbetare och förtroendevalda och besökt samtliga församlingsråd. För ett par veckor sedan hade vi "Öppet forum" i Kräklingbo bygdegård. Det lockade många församlingsmedlemmar och det blev bra samtal. Drömmar och visioner om hur och vad man kan göra vill jag skall komma upp i dessa samtal, fortsätter Sven-Bernhard och svänger in vid Hässelby järnvägsstation i Dalhem.

DAGEN AVSLUTAS I HÄSSELBY JÄRNVÄGSCAFÉ där vi förutom Eva Heidenberg och Ove Sahlin, som driver det mysiga caféet, träffar Peter Brennwald ägare till Halfvede musteri. Eva är keramiker, men har arbetat med en hel del annat också. Bland annat ansvarade hon för bageri med mera på Leva Kungslador i Visby. Så när Hässelby järnvägscafé blev ledigt för arrende så nappa-

Besök i naturbruksklass på Lövsta.

"Lövsta är i dag ett kreativt kluster av företag som på olika sätt verkar på landsbygden"

de hon direkt. Cafét har öppet året runt, men vinterhalvåret lite mer begränsade tider. Allt bakar de själva och både glass och äppelmust är lokalproducerat. Äppelmusten kommer så klart från Halfvede musteri.

PETER BRENNWALD OCH HANS FAMILJ har gjort en intressant resa. Från ett hektiskt liv i Stockholm med arbete i IT-branschen till Dalhem. Genom att halka in på ett bananskal, eller snarare ett äppleskal, så blev det musteri-branschen. Halfvede musteri har sakta men säkert byggts upp

sa i Roma kyrka. Därefter blir det ett möte med kyrkoherde och kyrkoråd där en genomgång av de viktigaste punkterna görs.

- Visitationer kan ta olika lång tid, men på Gotland räknar vi med 2-3 månader, berättar Sven-Bernhard, och fortsätter: Jag besökte alla pastorat och församlingar när jag tillträdde som biskop. Det blev en slags minivisitation. Det gjorde att jag fick en bra överblick över Gotlands kyrkoliv, men det här ger så klart mer och har också ett syfte att inte bara informera,

Peter berättar om musteriet. Grym Sara och Annika från Visby stift, samt Ove, en av ägarna till cafét, lyssnar intresserade.

från ett hobbyföretag till att det sedan några år tillbaka är familjens huvudsakliga inkomstkälla. De har lärt sig mer och mer, expanderat och satsat på nya produkter vid sidan av äppeljuicen. Det är bara att konstatera, varje människa är en berättelse och att få ta del av dem är värdefullt.

EN LÅNG DAG ÄR TILL ÄNDE. Vi är nu på väg tillbaka till Visby. Det är fredagkväll. Mörkret har lagt sig. Vi summerar dagen och är eniga om att den har varit givande. Visitationer med besök i närsamhället ger så mycket.

NU NÄRMAR SIG OCKSÅ DEN SISTA DELEN i visitationen av Romaklosters pastorat. Till helgen ska det vara visitationsstämman, det är då en summering av visitationen ska presenteras. På söndagen avslutas visitationen formellt med en festmäs-

utan att framförallt utveckla själva kyrkolivet.

- Jag uppskattar visitationen. Det är bra att någon eller rättare sagt, några, kommer utifrån och tittar på verksamheten, och också verkligen tar sig tid. Att denna någon också har perspektiv och kunskap om hur det ser ut i andra pastorat och församlingar, ger så mycket. Vårt pastorat är fortfarande i en uppbyggnadsfas. Många beslut måste fattas, och goda råd behövs. Gör vi rätt, funderar jag ofta. Det här är ett bra underlag, säger kyrkoherde Pernilla Cramnell när jag hastigt talar med henne efter besöket.

SÅ HÄR KAN EN DAG VARA I EN BISKOPS ARBETSVECKA. Kanske en av de angenämare. För att se och uppleva Gotland, vad människor gör, och få ta del av deras berättelser, ja, det är en förmån.

Caroline Krook har skrivit en bok om Ingmar Bergmans tro.

RASTLÖS SÖKARE OCH TROENDE TVIVLARE - EXISTENTIELLA FRÅGOR I FILMER AV INGMAR BERGMAN

Verbum förlag Text och foto: Lars Bäckman

Jag fick förmånen att lyssna till Caroline Krooks föredrag om Ingmar Bergman och hans tro, på Gotlands kyrkovecka förra året. Ja, ni har säkert varit med om det, man har tagit del av ett bra fördrag och vill behålla det. Några anteckningar är knappast tillräckligt att återvända till, utan man vill ha mer. Bilder, ord och så klart fördjupningar. Ibland finns det en bok att hänvisa till, ibland inte. Nu drygt ett år senare har Caroline Krooks Bergman bok kommit ut och jag kan återigen återvända till denna intressanta, men ack så motsägelsefulla person, inte minst när det gällde hans tro.

*Varför är Gud så tyst?
Hur kan Gud tillåta?
Vem är jag egentligen?*

I boken gör Caroline Krook analyser av sammanlagt 11 av Bergmans filmer, men hon har också med ett omfattande kapitel, en jämförelse mellan August Strindberg och Ingmar Bergmans liv och leverne. Det finns så många paralleller dem emellan och Ingmar förnekade heller aldrig att hans liv och konstnärskap hade påverkats oerhört mycket av August Strindberg.

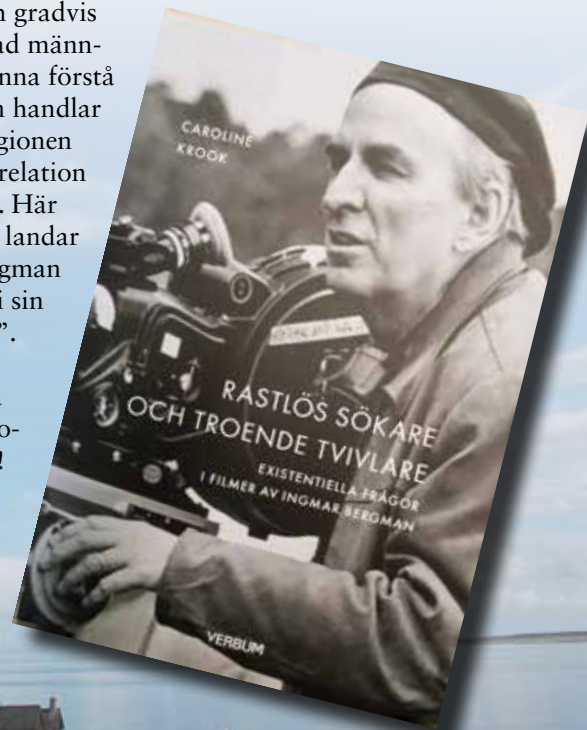
MED UTGÅNGSPUNKT SOM TEOLOG, och inte forskare, men väl ett stort intresse för Bergman, tar sig Caroline Krook an det omfattande material som finns omkring Bergman och hans komplicerade förhållande till Gud. Ena stunden kunde Ingmar Bergman säga att han var utan gudstro, för att ett ögonblick senare berätta om vilka han nämnde i sin aftonbön. Vi minns kanske Visby lektorn Nystedts understreckare i Svenska Dagbladet från 60-talet, då han tolkade Bergmans religiösa motiv i filmerna. Det gillade inte Bergman. Men han var alltid mån om att påpeka att det aldrig fanns bara en enda tolkning. Livsfrågorna står i centrum i Caroline Krooks analyser. Hon belyser Ingmar Bergmans personliga frågor som Varför är Gud så tyst? Hur

kan Gud tillåta det? Vem är jag egentligen? Men också livet, lusten och musiken får sin plats genom att hon guidar läsaren genom filmer som till exempel Det sjunde inseglet, Nattvardsgästerna, Tystnaden, Persona och Fanny och Alexander. Värdefullt är också att det i boken till varje film finns en "filmfaktaruta".

CAROLINE KROOK, BISKOP EMERITA, har hela sitt liv varit intresserad av olika konstnärliga uttrycksmedel och hon menar att livsfrågorna mycket ofta blir tydligare i konsten - i vid mening - än i förkunnelsen. Leken, konsten och liturgin är uttrycksformer som ligger varandra mycket nära, menar hon.

Caroline Krook skriver:
"Jag tror att det var Gustaf Wingren (teolog, lärare och forskare, Lunds universitet min kommentar), som först sa att ordet Gud borde bytas ut mot ordet Livet, för att en modern och gradvis sekulariserad människa ska kunna förstå vad religion handlar om, att religionen innebär en relation till totalitet. Här någonstans landar Ingmar Bergman när han är i sin medelålder".

Tänk så, då förstår vi honom bättre!

Vänstiftsavtal skrevs under...

Under tre år har Visby stift och North Central Diocese (NCD) inom den lutherska kyrkan i Tanzania fört samtal om att inleda en vänstiftsrelation. Samtalen har präglats av glädje, hopp och en samsyn om mål och syfte. Nu är vi i mål! Text och foto: Bimbi Ollberg.

Avtalesförslaget har under året godkänts av stiftsstyrelserna i båda stiftet och den 17 december, vid foten av M:t Meru (Afrikas tredje högsta berg, 4565 m), skrevs detta för Visby

tas det även upp en stiftskollekt i Visby stift till vårt nya vänstift – årets kollekt användes till att utveckla en stiftsgård för att möjliggöra fortbildning för präster och evangelister.

Vänstiftet möjliggör utökad fortbildning för präster och evangelister.

stift unika avtal under av biskop Solomon Masangwa, biskop Sven-Bernhard, generalsekretären i NCD, Rose Makara och Visby stifts internationella handläggare Bimbi Ollberg. Detta skedde vid en ceremoni i domkyrkan i Arusha till den gudstjänstfirande församlingens stora jubel. För första gången någonsin har nu Visby stift ett vänstift i Afrika, dessutom i den snabbast växande lutherska kyrkan i världen. Den lutherska kyrkan i Tanzania har nästan 7 miljoner medlemmar och växer med 2-3% varje år. North Central Diocese har drygt 900 församlingar, drygt 100 präster och ca 800 evangelister.

SYFTET MED VÄNSTIFTSAVTALET ÄR ATT dela erfarenheter, material, böner och utmaningar och så småningom människor. Sedan drygt ett år tillbaka är ett pastorat i NCD inkluderat i biskopens förbönskalender i Visby stift och en församling/pastorat i Visby stift inkluderat i NCDs förbönskalender. Fr.o.m. 2017

PÅ LITE LÄNGRE SIKT, NÄR VISBY STIFTS EKONOMI så tillåter, kommer det också att vara möjligt för präster, diakoner och lekmän att göra utbyten med Tanzania. Tänk tanken att kunna åka ner och delta i ett projekt i en växande kyrka, i ett fantastiskt land... visst lockar det? Eller att få besök av en präst från Tanzania under någon vecka som kan inspirera och visa på nya möjligheter i just din församling? Tanken är också att församlingar på ön skall kunna bygga upp vänförhållanden med en församling i Tanzania. Flera församlingar på Gotland har redan nosat på detta genom att satsa på Ko-kalv-projektet, ett spännande projekt just i det här området där lokala småjordbrukare får utbildning, stöd och hjälp (bl.a. en dräktig kviga) att bygga upp ekologiska jordbruk. Kyrkan i Tanzania har fokuserat på ett rikt böneliv, på församlingsutveckling och församlingsplantering, på utbildning av lekmän och på att möta de sociala behoven i landet. Tanzania är visserligen ett relativt sätt fattigt

land, men med stora möjligheter. När t.ex. bankerna i landet drog in sina lokalkontor på landsbygden valde kyrkan att starta en egen bank med enbart kontor just på landsbygden för att möjliggöra ekonomisk service och stöd till alla.

NORTH CENTRAL DIOCESE LIGGER I NORRA TANZANIA, och gränsar till Kenya. Mest känt är regionen för de stora naturreservaten Serengeti och Ngorongoro-kratern, för Afrikas högsta berg Mt Kilimanjaro (5895 m), Universitetet Makumira där bl.a. kyrkans präster utbildas, kaffeodlingar (ni minns väl det klassiska Afri-café – den fina plåtburken som såldes i kyrkorna på 70- och 80-talet!) och ett otroligt gästvänligt folk.

Biskop Solomon Massangwa.

Tre blir en ... och starkare!

Internationella rådet, SKUT-rådet och Internationella samrådet i Visby stift har haft sina sista möten för att därmed avsluta, men kanske framförallt, för att gå in i något nytt. Från och med januari 2018 är det EN, och starkare!

- Vi kommer nu att arbeta tillsammans.

Många av våra frågor tangerar varandra, så ett närmare samarbete var självklart, säger Inger Hägg. Den 29 november var deltagarna från de tre olika grupperna inbjudna till Visby församlingshus. Efter Ung mässa blev det buffé och så

klart, mycket diskussioner om hur det framtida samarbetet ska se ut. Men kvällen kännetecknades framförallt av alla de minnen som samlats under många decennier av internationellt arbete och möten.

Helge Jonsson, som flitigt arbetat med Lutherhjälpen och andra aktiviteter i den internationella andan, hade så mycket roligt att berätta att han fick titeln, "Mr Lutherhjälpen". Nu går arbetet vidare med nyfödd entusiasm.

Karin Hjorth, ordförande SKUT, Mats Hermansson, ordförande Internationella rådet, Inger Harlevi, ordförande Internationella samrådet och Helge Jonsson, "Mr Lutherhjälpen". Det åts buffé, berättades minnen och tittades på bilder. Foto: Inger Hägg.

Ny kryssningskaj

– Hot eller möjlighet för Gotlands kyrkor?

Kanske en något provocerande rubrik. Besöksnäringen är en av de absolut viktigaste näringarna för Gotland när det gäller intäkter och sysselsättning. Kryssningsbesökare stannar i bästa fall en hel dag, oftast bara några timmar. Visby ska de självklart se, men vad kan landsbygden locka med, och är våra kyrkor ett tänkbart besöksmål? För sommarsäsongen 2018 är det redan 83 kryssningsbesök, med drygt 90 000 passagerare, inbokade. I denna artikel försöker vi reda ut hur kryssningsturismen kommer att se ut framöver och hur vi kan göra något positivt av denna regionala satsning. Text och foto: Lars Bäckman. Foto sid 27 Tommy Söderlund och sid 29 Wikipedia.

Gotland har nästan en miljon besökare per år. Besöksnäringen har ökat kraftigt de senaste tio åren. Vår ö är ett populärt resmål för svenskar, men fortfarande märkligt okänt i andra länder. Vi behöver alltså marknadsföra Gotland betydligt mer utanför de nordiska länderna. En stor del av de utländska gästerna som i dag besöker ön kommer via kryssningsresorna. Många av dem återvänder senare som enskilda turister till de mål de uppskattat mest under kryssningen. Sommaren 2017 kom 70 000 besökare via kryssningsfartygen. Om ett par år kommer det vara dubbelt så många. De flesta av dem som åker på kryssning i Östersjön är amerikanare, tyskar, engelsmän och finländare.

KRYSSNINGAR BLEV POPULÄRT PÅ 1960-TALET. De klassiska Svenska Amerikalinjens fartyg var bland de första som förlade kryssningar till Östersjön och också hade Visby som en av sina destinationer. De städer som är populärast för dagens Östersjökryssningar är Köpenhamn, Tallinn och Sankt Petersburg. I takt med att antalet kryssningsgäster har ökat, inte minst under de senaste tjugo åren, har också fartygen blivit allt större. I dag byggs det kryssningsfartyg som kan ta upp till 5 500 passagerare och som har besättningar på ett par tusen personer. Den här utvecklingen har också inneburit att många av fartygen är så stora att de inte kan lägga till i Visby hamn, utan erbjuds istället att ligga på redden. Barkasser är då alternativet för de passagerare som vill besöka Visby medelti-

da stad. Det är inte ett populärt sätt att äntra land och fler och fler av kryssningsfartygen har därför valt att inte besöka Gotland på Östersjökryssningen. Den nya kryssningskajen ska vända på denna negativa trend.

KRYSSNINGSKAJEN KAN TA EMOT TVÅ FARTYG samtidigt. Skulle båda dessa kajplatser utnyttjas samtidigt och även hamnplats i inre hamnen, kanske också att ytterligare något fartyg ligger ute på redden, ja då inser alla att det handlar om många tusentals turister som samtidigt vill se Visby och förhoppningsvis också komma ut på landsbygden. Här krävs det att vi alla tänker till hur detta ska kunna fungera på allra bästa sätt. Det handlar om såväl upplevelsen

av Visby, och då inte bara för de turister som kommer via kryssningsfartygen, till det ökade slitaget av ruiner och andra besöksplatser, som betydligt fler besökare innebär. Domkyrkan kan redan i dag ha sommandagar med över 3 000 besökare. De har redan nu planerat för hur de med ett ökat antal turister kan få ett bättre flöde genom Domkyrkans vackra valv. Men framförallt måste vi nog alla gemensamt arbeta för att inte Visby ska utvecklas negativt, så som andra större besöksmål i Medelhavet har gjort, och därmed också tappat sitt unika miljövärde och på sikt skada besöksnäringen allvarligt.

I VISBY STANNAR FARTYGEN OFTAST BARA några timmar. Men det finns såklart undantag. Visby vill alla se, så guideturer i staden är därför en själv-

”Det handlar om många tusentals turister som samtidigt vill se Visby...”

Visbystämning. Foto: Tommy Söderlund.

klarhet. Bussresor på den gotländska landsbygden upphandlar kryssningsföretagen av lokala arrangörer. Gotland Excursion är det största företaget. Helene Viotti har arbetat i över 35 år i branschen och vet vad kryssningsbolagen och dess gäster önskar se.

- Vi erbjuder många olika turer på 3-8 timmar som därmed är anpassade till kryssningsfartygens korta stopp, berättar Helene Viotti och fortsätter: Redan i dag är det nästan alltid en kyrka med i dessa turer. De längre utflykterna som går till norra delarna av vår ö, besöker oftast Bro eller Lärbro kyrka, men det kan också vara andra kyrkor som står på programmet. Till exempel de kortare turerna mot Lickershamn, då besöker vi till exempel Martebo kyrka.

- Det är kort om tid. Det blir en kort guidning. Några gånger har jag varit med om att vi har haft lite extra underhållning med en kantor som spelat, en kör eller en skönsjungande guide och det har varit uppskattat, konstaterar Helene. Även om det finns ett klart intresse för våra medeltida kyrkor så tror Helene Viotti att en busstur som bara innehåller besök i kyrkor inte skulle vara helt lätt att sälja in.

- Men jag har haft några andra utländska mindre grupper, alltså inte kryssningar, som hade som främsta mål att besöka Gotlands kyrkor under sina dagar på ön.

HELENE VIOTTI KAN FÖRSTÅ ATT FÖRSAMLINGARNA funderar på att börja ta en serviceavgift för bussturisterna och ser så klart en fördel med att det

Silja Europa, Tallink, är det största fartyg som kommer till Visby sommaren 2018. Det kan ta cirka 3750 passagerare.

Söderut går turen oftast längst med den västra kusten med besök i någon av kyrkorna i Eskelhem, Mästerby, Tofta eller Sanda.

”Sommaren 2017 hade företaget 100 bussturer på den gotländska landsbygden.”

Under för- och eftersäsong kontaktar företaget alltid pastorn i förväg. Helene tycker att de alltid blir väl bemötta och känner sig välkomna.

Sommaren 2017 hade företaget cirka 100 bussturer på den gotländska landsbygden.

- Jag upplever att våra kryssningsgäster är väldigt intresserade av kyrkorna och dess historia, särskilt tyska och amerikanska gäster. Men tiden är kort och besöken i kyrkorna blir cirka 25 minuter och då är av- och påstigning inräknat.

finns riktiga toaletter och att de är städade. Sådant är uppskattat. Men det finns såväl praktiska som mer ekonomiska problem. Kryssningsföretagen som köper rundresorna pressar priserna rejält och marginalerna är små. Rent praktiskt kan man fundera på hur fakturering ska ske. Dessa resor planeras oftast ett år i förväg och då måste företaget veta exakt vad de har för kostnader. Skulle en entré tas ut för att besöka våra kyrkor måste detta gälla alla grupper, såväl svenska som utländska.

- Jag vill säga att vi alltid blir väl bemötta. Hjälpsamma klockare och bra personal på pastorsexpeditionerna gör att det sällan är några problem eller krockar med andra aktiviteter när bussarna kommer till kyrkorna. De är öppna och vi känner oss välkomna. Vi försöker alltid att lägga upp turerna så att bussarna kör till olika kyrkor och inte besöker samma kyrka samtidigt.

MONIKA MAY ÄR KYRKOHERDE I ESKELHEMS pastorat och har sommartid många bussbesökare i sina kyrkor.

- En dag i somras räknade vi in 18 bussar till Tofta kyrka. Det var i och för sig unikt. Uppskattningsvis är det cirka 4-5 bussar per dag under kryssningstrafikens högsäsong.

Monika tycker att församlingarna på något sätt borde ta betalt av researrangörerna. Någon slags serviceavgift som täcker städning, toaletter och i viss mån den personalförstärkning som kan behövas, vore befogat.

- Det är svårt att bara förlita sig på en bössa och frivilliga bidrag. Vi har varit med om att bössorna stulits. Det har inneburit större skada på värdefulla föremål än vad tjuvarna kommit över i bössans innehåll, berättar Monika och nämner fattigbössan i Eskelhem som stals för några år sedan, en pjäs från 1500-talet. Den hittades senare, uppbruten och förstörd efter att ha legat ute i regn och rusk i ett par år. I pastoratet har man nu tagit bort alla bössor, även de på bokborden.

Monika efterlyser någon form av stöd i detta arbete. Kanske kunde man ha någon form av samordning av bussturismen. Någon som höll reda på bokningar, fakturering och också kunde sprida så att fler kyrkor besöktes av bussturisterna. Är det kanske en uppgift för Visby stift?

”En dag i somras räknade vi in 18 bussar till Tofta kyrka..”

ATT INTRESSET FÖR VÅRA MEDELTIDA KYRKOR ÄR STORT ska vi så klart vara tacksamma för. De är unika, så orörda och speglar med sin arkitektur, konstskatter och inventarier en tid för länge sedan. Men de är framförallt församlingens kyrka för gudstjänster och andra högtider. Här ska också såväl församlingsbon som den förbipasserande kunna få en stunds själslig vila i lugn och ro. Hur kan detta kombineras? Församlingarnas ekonomi blir knappast bättre. Det kostar att hålla snyggt och ha service med toaletter och bokbord. En serviceavgift på kanske 5-10 kr per passagerare

verkar inte orimligt. Någon allmän entré till kyrkorna är det alltså inte tal om. Men kyrkan kan göra så mycket mer. Att erbjuda till exempel körsång, en barnkör som sjunger svenska sommarsalmer, en kantor som spelar på kyrkans orgel eller varför inte någon form av enklare teater, ger en helt annan upplevelse för besöksgruppen under landsortskyrkans medeltida valv. Då kan också församlingen ta betalt.

SOMMAREN 2018 NÄRMAR SIG. Kanske blir det ett år att diskutera, planera och utvärdera hur kryssningskajen verkligen blir den möjlighet, och inte det hot, som vissa kan befara, för Gotland och dess kyrkor.

Pär Mamros, Gotlands museum, och Helge Jonsson, guidar i Väte kyrka.

UTBILDNING FÖR GUIDER I "KYRKOENGELSKA"

Kathy guidar engelska turister vid gotländsk kyrka - vilken? En ledtråd, kastal och brodermord.

About Angels and Dragons

Fler utländska turister - de vill se våra unika kyrkor - så lär dig guida på engelska!

Text: Lars Bäckman. Foto: Kathy Gow Sjöblom

Fler och fler utländska turister kommer till Gotland, inte minst i och med att den nya kryssningskajen invigs till sommaren 2018. Våra kyrkor är ett populärt besöksmål, vilket vi på Visby stift självklart uppskattar. Det är turister som kommer med kryssningsbåtarnas förbokade bussturer, men också många som reser enskilt eller i mindre grupper.

I VÅRAS ARRANGERADE VISBY STIFT EN HELDAG för Gotlands guideförenings guider om våra kyrkor, med besök i Visby domkyrka och kyrkorna i Hejdeby och i Endre. Det blev en fördjupning i kyrkornas kulturhistoria, såväl byggnadshistoria som gudstjänstliv, men också om kyrkan i dag. Det var ett uppskattat arrangemang och fortsättning diskuterades. Guideföreningen tog näs-

ta steg i samarbetet och arrangerade en heldag lördagen den 11 november på temat kyrkoengelska. Lärare var Kathy Gow Sjöblom.

- Jag kommer från England, Kent, närmare bestämt, och har bott i Sverige sedan 1970. Jag har undervisat på Folkhögskolan i Hemse sedan 1980 och fram tills för något år sedan då jag gick i pension. Ett av mina ämnen har varit engelska så klart, berättar Kathy när jag frågar vem hon är. Och så lägger hon till att hon alltid har varit intresserad av kyrkohistoria och också guidat en hel del.

DET ÄR ALLTSÅ INTE SÅ KONSTIGT ATT DET ÄR Kathy som har gjort den engelska översättningen av boken *Änglar & drakar, Angels & Dragons*, som kom ut i somras.

ETT 30-TAL GUIDER HADE MÖTT UPP. Eva Sjöstrand, som skrev texterna till Änglar och drakar, inledde med att föreläsa om kyrkoliv och människor på Gotland. Boken Änglar och drakar är den vackra ”tegelsten” som kom ut för fyra år sedan och som presenterar alla Gotlands kyrkor i text och bild. Eva är en bra berättare och med fina bilder så blev det precis så bra som man kunde förvänta sig!

KATHY GOW SJÖBLOM TOG ÖVER och gick igenom terminologi på såväl svenska som engelska. Det här är betydligt knepigare än vad man kanske tror. Många av deltagarna hade tidigare guidat i kyrkor på engelska, men fick nog all anledning att se över vilka ord och begrepp man använder.

- Vi säger klövsadelskyrka, men den typen av kyrkor finns inte i England. Jag säger alltid ”swayback-roofed church”, så får jag förklara det lite. Likaså går det inte att säga ”passion frieze” eller ”capital band”, sådana direktöversättningar är inte helt lyckade. Rätt ska

vara passion cycle eller suite och bara capitals, berättade Kathy och visade bilder på vad hon talade om. Samtalen fortsatte om begrepp som kor, alltså choir och chancel, och vad som används för vad och när. Dagen avslutades med en guidning i Mästerby kyrka på engelska såklart! Kathy har en hel del bra material som hon delade med sig, ordlistor som hon har gjort och ett bildlexikon! Det underlättade förståelsen när begreppen skulle redas ut.

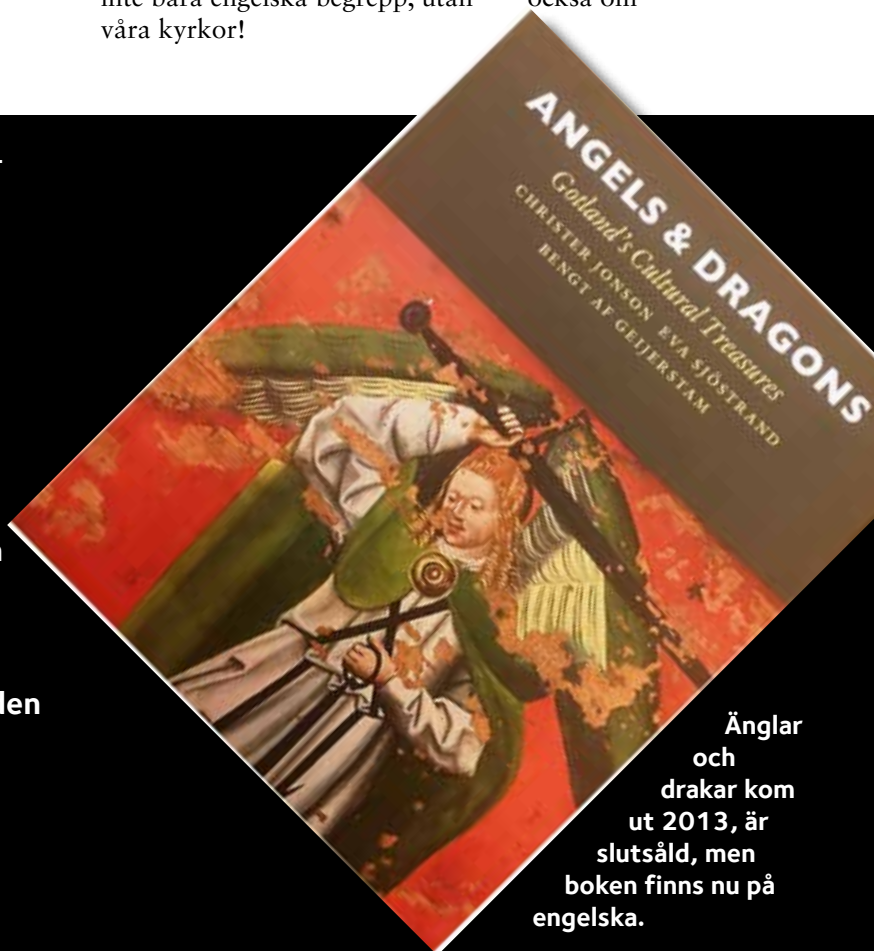
”Där lär du dig massor, inte bara engelska begrepp, utan också om våra kyrkor!”

RÄKNA MED ATT MÖTA FLER engelsktalande turister i våra kyrkor framöver. Var då beredd på att kanske guida eller svara på frågor! Eventuellt kommer vi att arrangera ytterligare någon fortbildning i engelska för kyrkoguid

der/anställda och allmänt intresserade av detta ämne. Men vill du lära dig mer börja med att införskaffa boken, Angels & dragons, utgiven av Gotlands museum. Där lär du dig massor, inte bara engelska begrepp, utan också om våra kyrkor!

ETT LITET LEXIKON. NÅGRA BRA ORD ATT KÄNNA TILL!

chancel	kor
nave	långhus
steeple	torn med spira
lychgate	stiglucka
boxpews	kyrkbänk
preach a sermon	predika
worship	gudstjänst
doom paintings	yttersta domen
consecration - crosses	invigningskors
hymn board	nummertavla
dove	duva-heliga anden
the last Supper	nattvarden
the resurrection	upståndelsen
the Ascension	himmelfärd
pagan deity	hedniska gudar
laic	icke troende

Änglar och drakar kom ut 2013, är slutsåld, men boken finns nu på engelska.

KYRKOINVIGNINGAR UNDER 2017

Sanda, Vall, Ganthem & Alva

Text: Lars Bäckman. Foto: Visby stift och Wikipedia, Alva kyrka.

Under det gångna året har inte mindre än fyra kyrkor restaurerats och därmed också återinvigts.

FÖRST UT VAR VALL KYRKA i januari, sedan kom Sanda, Ganthem och nu senast, Alva kyrka. Restaureringarna har varit olika i omfattning. Men det som har varit gemensamt är att de har återinvigts på ett traditionellt vis. Se artikel här intill av Annika Hakalax.

- I Sanda och Ganthem har vi haft öppet hus där vi har bjudit in alla intresserade att se restaureringen, träffa konservatorer, hantverkare och kyrkfolk. Det har varit mycket uppskattat, både av besökarna men också av konservatorerna. De har tyckt att det har varit kul att visa och berätta om sitt arbete, menar Rebecka Svensson,

stiftsantikvarie, Visby stift, och konstaterar att det finns ett klart intresse att kunna se och följa en restaurering.

GÖRA RENT INNERVÄGGAR OCH VALV, KONSERVERA inventarier och laga utvändiga putsskador hör till de mer eller mindre obligatoriska åtgärderna när en kyrka restaureras. Det är inte heller ovanligt att man ser över värmeanläggningen och i ett par av dessa kyrkor har även nya förvaringsskåp byggts. Men ibland blixtrar de till lite extra, som i Vall, där en smått sensationell upptäckt gjordes.

- Av en ren tillfällighet såg vi fragment av målningar, dolda under ett par centimeters puts i tornvalvet. Det var märkliga figurer som kom fram under lagren av kalkputs. Lejon, sjöjung-

fru, björnar, drakar, djävular och en prinsessa såg återigen dagens ljus, säkert för första gången på hundratals år! En konsthistorisk datering kan härleda dem till tidigt 1200-tal, vilket gör dem unika, berättar Marleen Kolmodin som var ansvarig konservator för arbetet i Vall kyrka.

FÖRUTOM DE "VANLIGA" ÅTGÄRDERNA så togs det i Sanda kyrka fram en helt ny färgsättning på de nya förvaringsskåpen. Bänkinredningen målades senare under året också om i samma färgskala. I Alva öppnades den norra porten upp. Den hade varit igensatt sedan 1800-talet. Dörrbladen fanns kvar, men invändigt var porten igenmurad. Den främsta anledningen till att detta arbete utfördes var för att underlätta tillgängligheten i kyrkorummet.

Ganthem, återinvigning.

- I Ganthem finns det målningar som aldrig har kalkats över vilket är mycket ovanligt. Och det är den viktigaste anledningen till att de är i så bra skick, att kulörerna är så välbevarade och nästan lite lysande, säger Rebecka Svensson, som välkomnade Samfällighetens initiativ att göra rent dem, vilket var en av åtgärderna som gjordes i Ganthem kyrkan.

UNDER DE SENASTE TVÅ ÅREN HAR KYRKOHISTORISKA sällskapet på Gotland gjort en åttasidig folder till återinvigningarna av kyrkorna. En sammanställning av vad som har gjorts, kyrkobyggandets historia och de största sevärdheterna, men också ett avsnitt om församlingen i dag, har rymts i dessa foldrar. Det här har varit ett uppskattat initiativ som kunnat genomföras tack vare ett gott samarbete mellan församlingen, föreningen och Visby stift.

ÅTERÖPPNANDE AV KYRKOR

”Genom Guds ord och bön öppnas nu åter denna kyrka för sitt ändamål.

Må kyrkan så tjäna församlingen som en plats för tillbedjan och andakt, som ett rum för gudstjänst och förkunnelse och som ett himmelrikets tecken under pilgrimsvandringen mot det himmelska Jerusalem”.

Att återöppna en kyrka efter renovering är ett bruk som går långt tillbaka i historien.

Det hör ihop med att kyrkan en gång invigdes för ett särskilt ändamål – att vara en plats för mötet mellan Gud och människa i den gemensamma gudstjänsten såväl som i den enskildes tillbedjan i ensamhet.

Mötet mellan Gud och människa kan äga rum var som helst, i naturen, i hemmet, i en busskö eller när som helst under vardagens många sysslor och är inte bundet till en speciell plats. I kristen tradition, och fler andra trostraditioner, har det dock alltid varit betydelsefullt att samlas på platser som särskilt har avskilts, helgats, till gudstjänsters firande, till bön och lovsång, dop och nattvard.

I Första Kungaboken 9:3 säger Herren själv till kung Salomo: ”Jag har hört din bön och din åkallan. Detta hus som du byggt har jag gjort till en helig plats, som jag skall göra till en hemvist för mitt namn för evigt. Mina ögon och mitt hjärta skall alltid vara vända dit”.

När kyrkan varit stängd en tid för rengöring och restaurering firar vi att åter kunna bruka den för sitt ursprungliga syfte med att påminnas om vad det syftet är.

Biskopen leder en sådan gudstjänst och här på Gotland brukar det ske två till tre gånger om året.

Annika Hakalax

Ny kyrkohandbok!

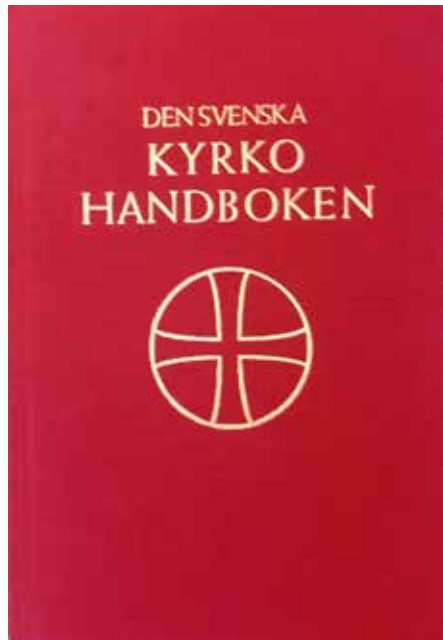
Vad innebär det och vad händer nu?

Text: Richard Wottle

Den 23 november antog kyrkomötet den nya kyrkohandboken för Svenska kyrkan, att tas i bruk pingstdagen 2018 - HB18. En kyrkohandbok innehåller först och främst ordningar för den offentliga gudstjänsten, inklusive sådant som dop, vigslar och begravingar. Det är alltså för alla som på olika deltar i en gudstjänst av största vikt hur en sådan är utformad. Särskilt den gudstjänstform som vi brukar kalla ”högmässa” har en mycket lång historia, alltifrån kyrkans allra första tid. Den första delen av gudstjänsten, som är koncentrerad kring bibelläsningar, förkunnelse och psalmsång är i stort sett hämtad från synagogans gudstjänst, sådan den var på Jesu tid. Den andra delen, nattvarden, var en nyskapelse av Jesus själv och tänkt ersätta templets offergudstjänster. Senast i mycket tidig medeltid kan man säga att denna söndagens viktigaste gudstjänst hade funnit just den form som vi använder än i dag. Det är alltså ingen lätt sak, att göra ändringar i ord och ton av sådant som för många

Redan 1999-2000 arbetades det på ett mycket omfattande förslag, som dock aldrig antogs.

över åren och många uppfattade att 1986 års handbok började kännas ur takt med tiden. Redan 1999-2000 arbetades det på ett mycket omfattande förslag, som dock aldrig antogs. Några

människor blivit en omistlig del av deras erfarenhet av kyrka och gudstjänst.

Ändå är det så, att allt förändras

år senare var det dags att börja igen, då med att anpassa språket till Bibel 2000. Inte minst ville man tydligare ha, vad som brukar kallas ett mer inklusivt språk. 2009 breddades uppdraget med den tydliga motiveringen, att många församlingar nu arbetade med egna gudstjänstordningar, ibland kanske inte heller av högsta kvalitet, som gjorde att det började bli svårt att säga vad som

egentligen var Svenska kyrkans gudstjänst. Tre år senare kom så ett förslag, som ansågs hålla för låg kvalitet, särskilt vad gällde den nyskrivna musiken, men också vad gällde formuleringar i t.ex. nattvardsböner. 2016 kom ett överarbetad förslag och ännu i år ytterligare ett, nämligen det som med vissa smärre förändringar nu antagits av kyrkomötet. Förslaget kunde antas efter en kompromiss mellan de största nomineringsgrupperna,

”första gången som en kyrkohandbok antas med både text och musik”

som innebar att man ändå ska fortsätta att arbeta på mu-

sikserierna. Att musiken blivit en så brännande fråga, beror på att det är första gången som en kyrkohandbok antas med både text och musik och där musiken, förutom det som är kvar av den ”gamla” gudstjänstmusiken, är nyskrivet material.

DEN NYA KYRKOHANDBOKEN ÄR TÄNKTT ATT VARA mycket flexibel. Till skillnad från den nuvarande handboken kommer den inte att innehålla olika ordningar för olika typer av gudstjänster (”högmässa”, ”veckomässa”, ”temagudstjänst”, o.s.v.) utan en enda långa ordning som omfattar allt och ur vilken man sedan kan välja och även utesluta moment för att

anpassa gudstjänsten till det aktuella behovet.

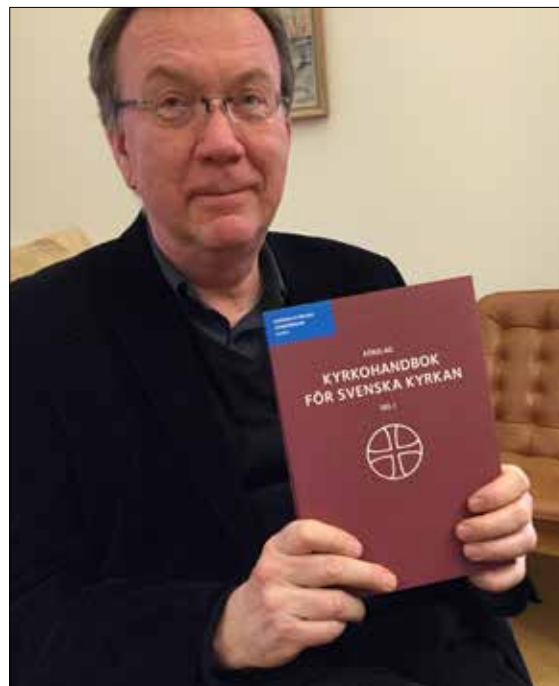
Den starka förhoppningen för alla oss som under lång tid på olika vis arbetat med förnyelsen av kyrkohandboken, är att den verkligen ska få de två funktioner som varit avsikten med arbetet: dels att vitalisera gudstjänsten, så att fler

”att rensa i den vildvuxna floran av lokala agendor”

människor uppfattar dess tilltal som aktuellt, dels att rensa i den vildvuxna floran av lokala agendor, så att hela vår kyrka enas kring en grundordning, en handbok.

Det kommer inte att bli någon övergångsperiod utan från pingstdagen och framåt är det HB18 som gäller. Det ska bli spännande!

Richard Wottle med förslaget i utkast.

Ny biskop 2018

Kalendarium och här kan du läsa mer!

11 januari 2018 Nomineringsval
 27 januari 2018 Intervjuer med kandidater
 15 februari 2018 Biskopsval
 5 mars 2018 Eventuell andra valomgång i biskopsvalet (OBS! ändrat datum)

26 maj 2018 Biskop Sven-Bernhard Fast lägger ner biskopsstaven
 3 juni 2018 Biskopsvigning i Uppsala domkyrka
 9 juni 2018 Mottagande av biskopen i Visby domkyrka

LÄS MER PÅ VÅR HEMSIDA

www.svenskakyrkan.se/visbystift/biskopsval--visby-stift-2017/18

Det kunde ha varit jag som behövde hjälpen, sa mamman som lämnade av en kasse saker.

FAMILJ TILL FAMILJ VIA FACEBOOK

Text: Görel Robsarve Malmros . Foto : Ikon och Görel.

Ja, det kunde ha varit vem som helst av oss. Facebookgruppen Familj till familj startade ur en idé om att vara ett skydds nät när ekonomin i en familj plötsligt rämman. Sjukdom, arbetslöshet, sorg, skilsmässa kan snabbt förvandla en stadig situation till personlig katastrof. Man kanske har både villa och volvo, till och med vovve, och inte kvalificerar för direkthjälp från sociala myndigheter. Och man ser att om några månader så kan det ljusna igen. Men just nu så är meddelandet från skolan om att man ska skicka med matsäck och skridskor det som gör att man sjukanmäter barnet. Vissa veckor kanske barnet får "glömma" frukten till skolans fruktstund, för det är en kostnad man inte kan lösa.

SOM KYRKA HAR VI FÅTT ETT SÄRSKILT UPPDRAG att skydda barn, och ibland gör vi det genom att hjälpa föräldrarna. En mamma eller pappa som mår bra, orkar ta hand om sitt barn. I mål-

"Som kyrka har vi fått ett särskilt uppdrag att skydda barn"

gruppen 20-50 år har nästan alla hushåll på ön tillgång till Facebook. Det har också gjort att gruppen fortsätter växa. I början av december 2017 hade gruppen 3 300 medlemmar – det betyder att drygt 17% av gotlänningarna är med i gruppen, oavsett ålder.

IDAG HAR GRUPPEN VÄXT SOM ETT TRÄD i sitt

uppdrag. Den första grenen som stack ut var att medlemmar från hela Gotland strömmade till, och hela ön blev upptagningsområde. Alla är välkomna att vara med i gruppen och skänka saker – men bara familjer med barn i åldern 0-18 år, och som har det ekonomiskt tufft, får önska saker. I början gick de flesta önskingarna via gruppens moderatorer, men idag har medlemmarna blivit frimodigare. Det är en positiv utveckling, att man känner att man öppet kan visa att just nu är det jobbigt och man behöver hjälp.

DET VI OCKSÅ SETT ÄR ATT MÅNGA SOM HAR EN mer lågvarigt utsatt situation har sökt sig till gruppen. I arbetet med dessa har diakoner och diakoniassistenter varit outhärliga. En matkasse kommer alltid med ett samtal. I samtalet kan det visa sig att det man egentligen behöver långsiktig hjälp med är att reda upp papper med försäkringskassan, samtalsstöd, sorgebearbetning, ekonomisk rådgivning. När man väl fått mat, välling, blöjor och toapapper kan familjen börja orka tänka längre fram. Det är inte meningen att matkassar från gruppen ska vara sättet att klara vardagen över flera månader, utan matkassen kan agera trappsteg i en av diakonins grundtankar: att alla har en inneboende kraft.

I MYCKET SKÖTER SIG GRUPPEN självt: medlemmarna lägger ut annonser med saker de skänker, och andra lägger ut vad de behöver. Men samtidigt så har moderatorerna Jakob Ahlin, diakoniassistent i Visby, och Görel Robsarve Malmros, kommunikatör på norra Gotland, dagligen kontakt med medlemmar som vill önska saker anonymt, eller som behöver extra stöd. I Visby finns även husmödrarna Liza och Ingrid i Visborgskyrkan som kan hjälpa till vid julfest och förmedla en och annan kasse. Jakob har på pappret tre timmar i veckan för gruppen, Görel gör det mesta frivilligt kvällstid.

- Visst kan det finnas saker som kan kännas frustrerande – men samtidigt så är det här ett oslagbart sätt att göra livet enklare för många, och framförallt vara en avgörande skillnad för några, förklarar Jakob. Det vi också tydligt ser, är att den som tar emot, också blir de som ger. Man skickar godhet vidare! Idag har de flesta någon form av överflöd. Det kan vara urvuxna barnkläder, eller dubbla osthyvlar. Att ge människor möjligheten att dela med sig har varit mer uppskattat än vi anade. Gruppen gör ingen värdering i vad man vill dela med sig av. Är det en osthyvel man behöver, så

är den ju bokstavligen guld värd. Vi har även haft företag och föreningar som har sponsrat med saker, både nöjen som tomtetåget och besök på bondgård, men också överblivna matportioner från restauranger. Samarbeten kring sådana saker hoppas vi att vi kan få möjlighet att utveckla.

Jakob Ahlin, en av moderatorerna bakom Familj till Familj.

LANDSBYGDSMEDLEMMARNA ÄR de som växer mest nu. De finns med både som givare, men också i större utsträckning som mottagare, och även som de som behöver samtal.

-Vi skulle behöva ha fler från församlingar runt om på ön som engagerar sig i gruppen, att det blir lätt att slussa vidare människor, säger Jakob. Sudret är det område som växer mest nu.

Vid årsskiftet lämnar diakoniassistenten Jakob ön för fortsatta studier till diakon. Det kommer att bli jobbigt för några av de familjer som han jobbat med länge. Tanken är att en annan diakon ska få ta över uppgifterna.

-Ja, vi kan inte överge den här gruppen nu. Det vore att svika ett

förtroende.

DET MESTA AV VERKSAMHETEN SKER VIA NÄTET – men en gång på sommaren och en gång på vintern bjuder man in medlemmarna till träff. Nu till jul blir det fest i Visborgskyrkan, och de familjer där det riskerar att vara tomt under granen är även välkomna att hämta julklappar. Det blir julevangelium, dans runt granen och fika förstås. Verksamheten i sig har en mycket blygsam budget. Man får in en del bidrag från gruppens medlemmar, som kan omvandlas till matkassar, presentkort och blöjpaket. Det är viktigt att snabbt kunna ge någon ett bidrag. Att be om hjälp är svårt för många, man väntar bokstavligen tills det inte går längre. Men när sista blöjan är tagen, när toapappret är slut, när det inte finns något till frukost, då kommer frågan. Att då vara med och göra skillnad är verkligen diakoni i praktiken. Det bästa är att genom gruppen sätts diakonin i händerna på medlemmarna – alla får mandat att hjälpa varandra.

BYGGNADSHYTTAN PÅ GOTLAND 2015–2016

En epok är slut – men i våra handlingar lever den vidare

Text: Lars Bäckman

Ar 1984 startade samfälligheten Gotlands kyrkor och två år senare Byggnadshyttan. Uppdraget var tydligt - Rädda Gotlands kyrkor. Små fattiga församlingar hade inga möjligheter att själva finansiera och hålla i omfattande restaureringsprojekt av sina kyrkor, och som i många fall led av eftersatt underhåll. Hyttan och stiftelsen blev en framgång. Kunniga hantverkare anställdes, utbildningar anordnades, forskning och fördjupning på högskolor och universitet inleddes. Men en olycklig bologisering, där en framtida marknad sågs, inte bara på Gotland, ledde till att företaget kom på obestånd och 2015 tvingades avveckla näringsverksamheten. Nästa år ska även stiftelsen Byggnadshyttan och dess samhällsuppdrag avvecklas. Då är sagan all. Men, dessa dryga 30 år som gått sedan stiftelsen bildades, har inneburit oerhört mycket för Gotlands kyrkor, inte bara

”Men att detta är den sista av årsboken, det är dock helt klart”.

att nödvändiga restaureringar har genomförts, utan kanske framförallt all den värdefulla kunskap som har utvecklats om material, tekniker och samspelet däremellan, det lever vidare, men i andra former. Men att detta är den sista av årsboken, det är dock helt klart.

BYGGNADSHYTTANS HISTORIA BERÄTTAS på ett uppriktigt och sakligt sätt av byggnadsantikvarie Ulrika Mebus. Det är en sorglig historia, om en framgångsrik period och det dystra slutet med en konkurs som i mångt och mycket berodde på brister i ledningens kompetens och följaktligen, felaktiga beslut.

BOKEN BYGGNADSHYTTAN PÅ GOTLAND 2015–2016 ger framförallt smakprov på all den kunskap som Byggnadshyttans och dess stiftelses verksamhet ledde till. Byggnadsantikvarier, hantverkare och forskare förmedlar i tolv intressanta artiklar i så vitt skilda ting som runfynd i gotländska kyrkor till artikel om fukt och mögel-

skador i bottenbjälklag. Susanna Barros, konservator, skriver om Stymnes i Sproge. Om en restaurering av en mycket förfallen mangårdsbyggnad, men som visar att det finns inga omöjliga objekt! Det inget hopp. Hopp om att med intresse och kunskap, och visst god ekonomi, så kommer vårt kulturarv att leva vidare! Så tack Byggnadshyttan och alla dess anställda under de decennier ni verkade – ni har betytt och kommer att betyda så mycket i många år framöver för alla våra kulturhistoriska byggnader! Det här är en värdig dokumentation.

”Hopp om att med intresse och kunskap, och visst god ekonomi, så kommer vårt kulturarv att leva vidare!”

Den absolut sista årsboken från Byggnadshyttan. En epok är slut. Men kunskapen lever vidare!

FÖRTROENDEVALD FRÅN A TILL Ö

Håkan Willhelmsson. Verbum förlag.

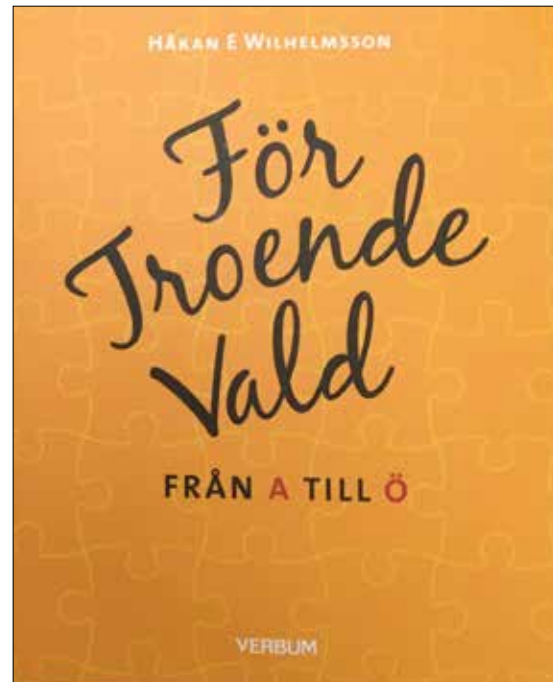
Påpassligt har Verbums förlag helt nyligen gett ut en uppslagsbok för förtroendevalda. Håkan Willhelmsson har skrivit den. Många känner till Håkan som domprost i Lund där han var fram till 2013, men dessförinnan har han hunnit med en hel del, inte minst inom Svenska kyrkans utbildningsverksamhet. Håkan har också haft, och har flera olika kyrkliga förtroendeuppdrag. Med andra ord så vet han vad han skriver om. Och han kan därmed svara på frågan: Vad är viktigt för en förtroendevald att veta eller att enkelt kunna ta reda på, för att klara av sitt uppdrag? På 208 sidor presenteras från A till Ö allt från Arbetsordning till Vistelsebegreppet, men här finns också en knappt fyrsidig sammanfattning av hela vår Kyrkohistoria!

JAG KAN TÄNKA MIG ATT DENNA BEHÄNDIGA BOK ligger i var och varannan förtroendevalds portfölj i vinter när sammanträdena för de nya råden kommer i gång. För smygläsning under sammanträdet, eller efteråt, för att reda ut vad det var som sas egentligen, då kommer boken säkert fram och till nytta och nöje! Men kanske framförallt i de utbildningar som anordnas för nyvalda förtroendevalda blir boken en självklar källa. Förresten varför bara för förtroendevalda? Kyrkvårdar, revisorer och nyanställda... Jag får själv erkänna att den här boken kommer jag att ha en hel del nytta av om den får ligga på skrivbordet, lättillgänglig. Det som inte ryms på de drygt 200 sidorna, eller om man det finns det man vill fördjupa sig i, får man tips om genom såväl annan litteratur som i värdefulla webbsidor.

VET NI FÖRRESTEN VAD ACKLAMATION ÄR? Kanske inte. Slå upp det i boken Förtroendevald från A till Ö. Där lär man sig också grunderna i föreningsteknik!

Boken är utgiven av Verbum i samarbete med Svenska kyrkans unga, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och Sensus.

MEN DET BÄSTA MED DENNA BOK ÄR ATT alla nya förtroendevalda i stiftet kommer att få den! Det är nämligen den bok som Visby stift har valt att använda i utbildningen i vinter/vår.

”Jag kan tänka mig att denna behändiga bok ligger i var och varannan förtroendevalds portfölj i vinter”

En snygg bok, med många fina foton, men illustrationerna faller inte riktigt i min smak.

VISBY DOMKYRKA DÄR HIMMEL OCH JORD MÖTS

En ny bok om Visby domkyrka

Museum – nej! Folkets hus – ja!

”En som verkligen har tagit sig an kyrkan som miljö och upplevelse är Tommy Söderlund. Att han är en av våra mest framstående fotografer tror jag ingen ifrågasätter. Alltid ett gott hantverk och inte minst, känsla för motiv, att hitta det där lilla extra”.

Domprost Mats Hermansson är en flitig skribent med god förmåga att fördjupa sig och formulera kloka texter, inte minst om sin arbetsplats, Sankta Maria, Visbys domkyrka. Vi som arbetar med Mats vet att det är inte dess historia som intresserar honom allra mest, utan framförallt kyrkan som lokal för andakt och personliga upplevelser, i dag! Nutid och framtid – är viktigare än tillbakablickar! Så nu när Mats återigen skriver om Sankta Maria så blir det följaktligen framförallt ur ett upplevelsescenario. Helt har han inte undvikit dess byggnadshistoria och praktfulla sevärdheter, men texterna handlar framförallt om vad du som besökare kan uppleva mer andligt under kyrkans höga gotiska valv. Och många besökare är det. Gotlands mest besökta rum kan stoltsera med cirka 250 000 besökare. Domkyrkan är ett landmärke. Kanske var det så att de tre tornen var bland det första sjöfararen såg och som också blev det riktmärke som underlättade bästa inseglingen i Visby hamn. Men att Domkyrkans siluett alltid har dominerat Visby stadsbild, trots konkurens av minst ett 10-tal andra tornförsedda kyrkor i staden, det kan vi vara rätt säkra på. Störst var den nog inte. S:t Hans och S:t Per, dubbelkyrkan, var större, men läget, allt för nära Visborgsslott blev avgörande för att den inte skulle bli stadens kyrka när reformationen, fattigdomen och den allmänna nedgången hade förvandlat Visby från ”Norra Europas viktigaste handelsstad”, till en obetydlig ruinstad, som mest kunde leva på ”minnen från fornstora dagar”.

I DAG ÄR KYRKAN FYLLED AV AKTIVITETER. Konstutställningar, konserter, föreläsningar, filmvisningar och så klart, gudstjänster och familjehögtider i alla dess former, avlöser varandra i ett fulltecknat schema. Men Sankta Maria är också en självklar plats för enbart ett stilla besök i ensamhet eller i en stor grupp. Kyrkan har generösa öppettider. Det är varmt och välkomnande att gå in i det ljusa höga gotiska långhuset. Antingen vandrar man runt, tittar på epitafier, läser om sjökatastrofer, beundrar presenningsikoner, imponeras av forntida hantverk och inte minst, byggnadskonst. Eller så slår man sig bara ner på en bänk och funderar på livet rent allmänt. Kanske tar man Mats Hermanssons uppmaning på allvar och lägger sig på golvet och njuter av valv och atmosfär och låter sina tankar fly, likt

änglar på himlens sky, eller som de århundraden som gått sedan kyrkan invigdes 1225. Mats skriver: ”Vi behöver ett rum vid sidan av bruset, utom räckhåll för alla röster, I den heliga tystnaden som råder i Sankta Maria får vi tid för stillhet, tid att tänka, tid att lyssna, tid att be, tid att växa, tid att andas”. I det rymms mycket.

EN SOM VERKLIGEN HAR TAGIT SIG AN KYRKAN som miljö och upplevelse är Tommy Söderlund. Att han är en av våra mest framstående fotografer tror jag ingen ifrågasätter. Alltid ett gott hantverk och inte minst, känsla för motiv, att hitta det där lilla extra. Här handlar det så klart om vad man väljer att fotografera; detaljerna, miljöerna, men framförallt ljus, skuggor och stämning – här är Tommy som bäst. Människor finns med på många bilder, och så ska det naturligtvis vara i en kyrka i tiden, genom perspektiven skapar han än mer intresse för motiven. Det är bilderna som gör boken.

Det här är *”En guidebok? Nej egentligen inte, en bok som kanske mer en inspirationsbok för är lite svår att kategorisera. En såväl gotlänningar som ofta besöker kyrkan, som för den tillfällige kryssningsturisten”*

Nej egentligen inte, kanske mer en inspirationsbok för såväl gotlänningar som ofta besöker kyrkan, som för den tillfällige kryssningsturisten, att njuta av bilder och texter, texter som finns såväl på svenska som på engelska.

NÄSTA BOK OM SANKTA MARIA BÖR, om man får önska, bli en bok som fördjupar sig i kyrkans konst- och kulturhistoriska perspektiv. Inte sedan Gunnar och Karin Swanström i mitten av 1980-talet skrev delen om Sankta Maria i serien Sveriges kyrkor har något mer omfattande och publikt skrivit om katedralen. Här finns så mycket konst- och kulturhistoria att lyfta fram, intressanta och spännande berättelser om människor och företeelser under nästan 800 år. Det är också en historia värd att berätta.

”Med sitt rika bildmaterial vill boken förmedla en domkyrka som lever, som fylls av människor och det mänskliga – och där Du får rum”, står det i presenmtationen av boken - och så är det. Domkyrkan är ett rum för oss alla, nu likväl som för 790 år sedan!

Foto: Tommy Söderlund. Se även omslagsbild och bild på sidan 27 som också kommer ifrån boken.

FORTBILDNINGSDAGAR**9-10 januari, Suderbys herrgård**

För präster, diakoner, pedagoger och kyrkomusiker.

12 april, kl. 09.00-15.00 (OBS Tiden!)

Studiedag om Kyrkohandboken

TEOLOGISKA SEMINARIERStartar kl. 08.30 med Mässa i Domkyrkan, där-
efter kaffe i Helge Andshuset innan seminariet
börjar kl. 09.30.**15 mars, kl. 08.30-12.00**En katolsk liturgi för en katolsk kyrka
- Yngve Brilioths liturgiska reformsträvanden
Maria Eckerdal, teologie doktor och
komminister i Sigtuna församling.**24 maj, kl. 08.30-12.00**

Programpunkt kommer.

KYRKOHERDEFORUM**8 mars, kl. 15.00-20.00****SPINDELNÄTET****6 mars, kl. 09.00-15.00, Hemse**

Vad gäller? Om begravningsverksamheten

14 maj, kl. 13.30-16.00**PEDAGOGISK PERSONAL****25 januari, kl. 09.00-12.00, Helge Andshuset**Samtal kring gemensam utbildning av unga
ledare.**17 februari, kl. 09.00-12.00, Visby**

Stiftskonfirmanddag

9 mars, kl. 09.00-15.00, Helge Andshuset

Kurs i barnolycksfall

KOMMUNIKATÖRER**9 februari, kl. 12.00-16.00****13 april, kl. 12.00-16.00****KYRKOMUSIKER****9-10 januari, Suderbys herrgård**

Fortbildningsdagar

För präster, diakoner, pedagoger och kyrkomusiker.

17 februari, Suderbys herrgård

Kördag

I samarbete med Gotlands Körförbund

8 mars, Helge Andshuset

Årsmöte, KMR

Visning av 1599 års orgel

22 mars

Frukostmöte, plats och tema meddelas senare

3 april

Frukostmöte, plats och tema meddelas senare

12 april, kl. 09.00-15.00, Helge Andshuset

Studiedag om Kyrkohandboken

24 maj

Repertoar för orglar med två manualer

Nils Gunnar Karlsson, Eksjö

Plats och tid meddelas senare

DIAKONER**22 februari, kl. 15.00-17.00, Helge Andshuset**

Afternoon tea

15 mars, kl. 12.00-16.30, Helge Andshuset

Inklusive möte med kuratorerna

27 april, kl. 12.00-14.00, Helge Andshuset**24 maj, kl. 12.00-14.00, Helge Andshuset****KLOCKARTRÄFF****6 mars, kl. 09.00-15.00, Hemse**

Vad gäller? Om begravningsverksamheten

24 maj, kl. 09.00-15.00

Utflykt

STIFTSKONFIRMANDDAG I VISBY**17 februari**

LUTHER
ETT KÖRVERK OM LUTHERS LIV
 TEXT ÅSA HAGBERG OCH MUSIK LARS HERNQVIST

Sång och teater, såklart!

KÖR MED GOTLANDS KANTORER MFL
 KÖRLEDARE KARIN EKLUND
 REGISSÖR OCH BERÄTTARE
 TOMAS LINDSTRÖM

4 FEBRUARI KL 16.00 STENKUMLA
 4 FEBRUARI KL 19.00 DOMKYRKAN
 11 FEBRUARI KL 15.00 KÄLLUNGE
 11 FEBRUARI KL 19.00 EKSTA
 18 FEBRUARI KL 16.00 VAMLINGBO
 18 FEBRUARI KL 19.00 BURS

MATLAGARE BEHÖVS!

Bidra med din omtanke bli volontär

Härbärgat Birkagården behöver alltid volontärer i arbetet med att hjälpa utsatta.

Kontakta föreståndaren Tommy Wissing, 070-574 20 06, för mer information.

 Hela människan
 GOTLAND

 Röda Korset

 Region Gotland

 Svenska kyrkan
 VISBY DOMKYRKOFÖRSAMLING

GOTLANDS KYRKVECKA

Välkommen till Gotlands kyrkvecka

2-6 MAJ 2018

Huvudseminarier och huvudinspiratörer är:

Torsdag 3 maj

Evigt uppdrag – kräver ny språkdräkt, nya arenor och en ny ton
KENT WISTI, PRÄST, bildkonstnär, satiriker: Årets förnyare i Svenska kyrkan 2017.

Fredag 4 maj

När kvinnor talar i församlingen – om tro och sexuella övergrepp
MARIA KÜCHEN, FÖRFATTARE OCH DEBATTÖR.

Lördag 5 maj

Att styra en församling – om att vara vald i Svenska kyrkan
HÅKAN E WILHELMSSON, FD. DOMPROST, KYRKOHERDE i Malmö och författare. alla som på olika sätt lever i den.

HELA PROGRAMMET PRESENTERAS I

MITTEN AV JANUARI 2018. Samtidigt öppnas bokningen. Vill du redan nu göra en förhandsanmälan, skicka e-post till visby.gotlandskyrkvecka@svenskakyrkan.se

GOTLANDS KYRKVECKA

Välkommen till Gotlands kyrkvecka

2-6 MAJ 2018.

KALENDARIUM 2018

JANUARI

- 1 Mässa för Sudrets pastorat Grötlingbo kyrka
- 11 Nomineringsval i biskopsvalet
- 9-10 Fortbildningsdagar för präster, diakoner, musiker och pedagoger
- 22 Förtroendemanna-utbildning för ledamöter och ersättare i stiftsstyrelsen, stiftsfullmäktige samt egendomsnämnden
- 23 Stiftsstyrelsen
- 27 Intervjuer med biskopskandidaterna i domkyrkan
- 30 Utbildning för kyrkoherdar och förtroendevalda
- 30 Församlingsdelegerade sammanträder i Församlingshuset

FEBRUARI

- 4 Premiär Lutherföreställning
- 11 Lutherföreställning, ssa
- 11 Kyrkoherdemottagning i Fuengirola
- 13 Egendomsnämnden
- 14 Domkapitlet
- 15 Biskopsval I
- 15 Stiftsstyrelsen
- 18 Lutherföreställning, ssa

MARS

- 5 Eventuellt andra valomgång biskopsval II
- 11 Kyrkoherdemottagning Los Angeles
- 14 Domkapitlet
- 22 Stiftsstyrelsen
- 27 Egendomsnämnden

APRIL

- 17 Stiftsstyrelsen

MAJ

- 22 Stiftsstyrelsen
- 23 Domkapitlet
- 24 Stiftsfullmäktige
- 26 Biskop Sven-Bernhards stavnadläggning
- 29 Egendomsnämnden

JUNI

- 3 Biskopsvigning Uppsala
- 5-7 Theobalt i Visby
- 9 Mottagning av ny biskop, Visby
- 13 Domkapitlet
- 13 Stiftsstyrelsen
- 17 Prästvigning, Visby domkyrka

JULI

- 1-8 Almedalsveckan

SEPTEMBER

- 4 Egendomsnämnden
- 19-21 Resa med Stiftsstyrelsen

OKTOBER

- 16 Egendomsnämnden
- 17 Domkapitlet
- 18 Stiftsstyrelsen

NOVEMBER

- 11 Egendomsnämnden
- 24 Stiftsfullmäktige

DECEMBER

- 12 Domkapitlet
- 12 Stiftsstyrelsen

GÅRDSKORSET

UTGIVARE

Stiftsstyrelsen i Visby stift

ANSVARIG UTGIVARE

Biskop Sven-Bernhard Fast

REDAKTÖR

Lars Bäckman
lars.backman@svenskakyrkan.se

LAY OUT

Lars Bäckman

UTGIVNINGSDRESS

Helge Andshuset
Box 1334
621 24 VISBY

TELEFON 0498-40 49 00

FAX 0498-21 01 03

E-post visby.stift@svenskakyrkan.se

HEMSIDA

www.svenskakyrkan.se/visbystift

Vi förbehåller oss rätten att korta ner och lätt redigera insända bidrag.

Omslagsbild: Sankta Maria, Visby domkyrka
Foto: Tommy Söderlund